

TÁRSULATI ÜGYEK.

Választmányi ülés 1893. január 11-ikén. A titkár előterjeszti a tudományos munkák elkészítésével megbízottak jelentéseit. Borbás Vincze munkáján dolgozik, Cserháti Sándor f. é. július végéig, Filarszky Nándor az év végéig, Ilosvay Lajos rövid időn, Lovassy Sándor ez év folyamán, Simonkai Lajos 1894-ben, Szádeczky Gyula még e nyárra igéri munkája benyújtását; Kocsis János egyelőre a benyújtás határidejéről nem nyilatkozhatik; Herman Ottó egy év alatt reményli benyújtani munkája 1. kötetét. — Tudomásul vétetik.

A jegyző felolvassa a múlt választmányi ülés óta a könyvtárba beérkezett ajándékokat: Bidrag till kännedomen om Sibirska ishafskustens fogelfauna enligt Vega-expeditionens iakttagelser och samlingen bearbetade af J. A. Palmén, és Dr. H. Landois, Thierstimmen, mind a kettő Herman Ottó ajándéka. — Köszönettel vétetnek.

A titkár mélyen elszomorodva jelenti, hogy az utolsó választmányi ülés óta 6 tag haláláról értesült. Elhunyt: Conlegner Károly nyug. műegyet. tanár, Néveren, 1866 óta tag; Csabay Lajos kereskedő, Bukarestben; Korbuly Zákariás kereskedő, Ó-Radnán; Orosz Béla gazdatiszt, Szentesen; Schaffer Alajos közjegyző, Kaposvárott, és Vlassek Ede gyógyszerész, Budapesten. — Szomorú tudomásul szolgál.

Kilépéseket jelentették 124-en. — Tudomásul van.

A jegyző felolvassa az új tagokul ajánlottakat: Dr. Adda Viktor orvos Nagy-Tapolcsány, (ajánló: Csippék J.); Amon Gyula gyógyszerész Győr (K. Karlovsky G.); Austerlitz Vilmos orvoshallgató Budapest, (Havas A.); Bajnóczy Sándor gyógyszerész Budapest, (K. Karlovsky G.); Bakacsy Ferenc r. kapit. hivataltok H.-M.-Vásárhely, (Sebestyén I.); Baranyi István gyógyszerész Balmaz-Ujváros, (K.

Karlovsky G.); Barbócz Zsigmond gyógyszerész Komádi, (K. Karlovsky G.); Basch Jenő gyógyszerész Budapest, (K. Karlovsky G.); Bauer Gyula bányászakad. hallgató Selmeczbánya, (Dr. Tóth I.); Beer Emil gyógyszerész Gattaja, (K. Karlovsky G.); Bencsik Lajos gyógyszerész Jász-Árokszállás, (K. Karlovsky G.); Bencze Sándor városi pénztárnok Pécs, (Péter J.); Béres János gyógyszerész Mármaros-Sziget, (K. Karlovsky G.); Bernátsky Jenő bölcsészethallgató Budapest, (Lengyel I.); Bernolák Máté gyógyszerész Breznóbánya, (K. Karlovsky G.); Dr. Böckel Béla orvos Szilágy-Nagyfalu, (Simó F.); Brankovics Iván gyógyszerész Déva, (K. Karlovsky G.); Craciun Gyula gyógyszerész Budapest, (K. Karlovsky G.); Csillay Kálmán posta- és távirdatiszt Budapest, (Kertész F.); Czecz Dénes gyógyszerész Kolozsvár, (Ruzitska B.); Czettler Gyula gyógyszerész Budapest, (Lengyel I.); Dávid Győző gyógyszerész Budapest, (Lengyel I.); Deutsch Lajos mérnök Budapest, (Nicolits L.); Draskovits Géza gyógyszerész Kákova, (K. Karlovsky G.); Ferenczy Zoltán gyógyszerész Kecskemét, (K. Karlovsky G.); Friedmann József gyógyszerész Kolozsvár, (Ruzitska B.); Gaál Ernő birtokos Keszthely, (Gaál G.); Gálócsy Árpád vasgyári mérnök Ruszicza, (Scholtz Gy.); Gáspár Árpád gyógyszerész N.-Kanizsa, (K. Karlovsky G.); Geőcze István cs. és k. hadnagy Kismarton, (Geőcze S.); Grózer Lajos gyógyszerész Polgárdi, (K. Karlovsky G.); Grundmann Frigyes m. e. hallgató Budapest, (Muraközy K.); Hahn Miksa gazdatiszt Pusztavacs, (Licskó J.); Hajdú Ernő okl. gyógyszerész Léva, (K. Karlovsky G.); Dr. Halász Henrik bonczani assistens Budapest, (Thanhoffer L.); Hambor József s. lelkész Homonna, (Lengyel I.); Dr. Hegyeshalmi Lajos postatakarékp. fogalmazó Budapest, (Lakits F.); Heindl Aladár gyógyszerész Száva-Szent-Márton, (K. Karlovsky G.); Herverth Dénes gyógyszerész Nyitra, (K. Karlovsky

G.); Hódy Imre joggyakornok H.-M.-Vásárhely, (Sebestyén I.); Horn Gyula orvosjelölt Budapest, (Rázt L.); Jánósy János gyógyszerész Csorvás, (Gremesperger F.); Jászberényi Miklós jegyző Átány, (F. Kovács Zs.); Jaulusz István gyógyszerész Budapest, (K. Karlovszky G.); Kálmán Ferenc ügyvédjelölt N.-Várad, (Király Gy.); Karikás Mihály vendéglős Budapest, (Lengyel I.); Karlovitz Adolf gyógyszerész Szombathely, (K. Karlovszky G.); Kellner Károly gyógyszerész Sajó-Kaza, (K. Karlovszky G.); Kerpely Kálmán gazd. int. tanár Debreczen, (Entz G.); Kirilja Jusztin tanító Sikló, (Kudar L.); Kiss Endre orvosjelölt Budapest, (Franéz Rezső); Klacskó Lajos tanító Kollarovicz, (Klacsko I.); Klein Adolf tanár Budapest, (Franéz R.); Klein Jenő gyógyszerész Késmárk, (K. Karlovszky G.); Kocsis Gizella postakezelő Csorvás, (Gremesperger F.); Kansch Ignác tanár Nagyszombat, (Lengyel I.); Kóti Jeremiás tanító Hajdú-Hadház, (Várady A.); Kögl Mari áll. vezértanítónő Korpona, (Kögl Á.); Kőszeghy Dezső jegyző Kiszács, (Burányi F.); Krausz Arthur sz. orvos Budapest, (Iványi E.); Kun Gyula mérnök Budapest, (Kovács Á.); Lágler Béla vasúti tisztviselő Gáta, (Lágler J.); Ifj. Lakatos Károly gyógyszerész Arad-Buttyin, (K. Karlovszky G.); Lindermayer József mérnök Szeged, (Bernáth K.); Lovius Károly gyógyszerész Modor, (K. Karlovszky G.); Löwy Vilmos m. e. hallgató Budapest, (Muraközy K.); Magdics Gáspár tanár Pécs, (Ágh T.); Magi Mihály gyógyszerész Debreczen, (K. Karlovszky G.); Markovits Lajos gyógyszerész Szolyva, (K. Karlovszky G.); Martonffy Emil gyógyszerész Komárom, (K. Karlovszky G.); Matejovszky Szaniszló mérnök Budapest, (Kovács Á.); Dr. Matolcsi Miklós chemikus Budapest, (Winkler L.); Meister Salamon magánzó Átány, (F. Kovács Zs.); Ifj. Mersits Nándor gyógyszerész Gyöngyös, (K. Karlovszky G.); Milhoffer Jenő vasúti pénztárnok Mehádia, (Milhoffer L.); Molnár János gyógyszerész Bozsok, (K. Karlovszky G.); Morva Kálmán mérnök Budapest, (Kovács Á.); Motolity Gyula Hódság, (K. Karlovszky G.); Müllner Jenő m. e. hallgató Budapest, (Répászkó Gy.); Nagy Elemér urad. őrnök Csáktornya, (Újváry M.); Nagy Gyula ispán Péterháza, (Haiczinger Gy.); Dr. Németh Gyula ügyvéd Szombathely, (Mennyey I.); Neuhold György gyógyszerész N.-Kikinda, (K. Karlovszky G.); Nevelős Lajos tanító Aranyidka, (Geöcze I.); Dr. Nick Alajos ügyvéd Pécs, (Eibach E.); Nyiry Bertalan gyógyszerész Nagyvárad, (K. Karlovszky G.); Odor Béla gyógyszerész Kolozsvár, (Ruzitska B.); Pál Gábor tanító Alsó-Lugos, (Farkas E.); Pallos Kajetán benczés tanár Kőszeg, (Pacher D.); Dr. Pap Tibor jogtanár M.-Sziget, (Szilágyi I.); Páslek Lajos gyógyszerész Babocsa, (K. Karlovszky G.); Dr. Pásztor Dezső orvos Bécs, (Szönyeghy J.); Perweiler József tanító Györgytelek, (Schipper Gy.); Pfisterer Lajosné Kaposvár, (Lengyel I.); Polereczky Ferenc gyógyszerész Eger, (K. Karlovszky G.); Dr. Popper Mór orvos Budapest, (Fodor J.); Práger Ferenc gyógyszerész Pozsony, (K. Karlovszky G.); Raft Gyula gyógyszerész Rábatonya, (K. Karlovszky G.); Redlich Arthur m. e. hallgató Budapest, (Muraközy K.); Regenhöld József tanító Új-Bessenőd, (Malcz J.); Reinfeld Imre kereskedő Pécs, (Eibach E.); Révész Ödön gyógyszerész Budapest, (K. Karlovszky G.); Rhorer László orvoshallgató Budapest, (Lévy L.); Dr. Rohrer Ödön ügyvéd Szombathely, (Mennyey I.); Schmidt Stefánia tanítónő Budapest, (Szerényi H.); Schunk Richard gyógyszerész Pécs, (K. Karlovszky G.); Schwáb Manó gyógyszerész Karánsebes, (K. Karlovszky G.); Sigmund Elek m. e. hallgató Budapest, (Muraközy K.); Spiegl Béla chemikus Budapest, (Reichenhaller K.); Sráy József tanító Dráva-Vásárhely, (Újváry M.); Stoffel János tanító Zombolya, (Schipper Gyula); Szabó Zoltán s.-jegyző Tolna-Kőnyei (Horváth B.); Szalay Kornél gyógyszerész Nagy-Szokoly, (K. Karlovszky G.); Szathmáry István gyógyszerész Kolozsvár, (Ruzitska Béla); Szélessy János jegyző Nyitra-Ujlak, (Bihary G.); Szelnár Adolf műkertész Budapest, (Mágócsy-Dietz S.); Szenteh István gyógyszerész Bábony, (K. Karlovszky G.); Szeykora Lambert cs. és k. százados Nagyszében, (Székely K.); Szigethy Ferenc tanító Átány, (F. Kovács Zs.); Ifj. Szikszay Gusztáv gyógyszerész Kun-Szt.-Miklós, (K. Karlovszky G.); Ifj. Szily Kálmán m. e. hallgató Budapest, (Lengyel I.); Szita Sándor gyógyszerész Keszthely, (K. Karlovszky G.); Szmik Gyula gyógyszerész Rimaszécs, (K. Karlovszky G.); Szvetség Géza erdőtsizt Liptó-Ujvár, (Günther J.); Tanács József plebános Fóth, (Szabó J.); Dr. Toldi Béla ügyvéd Pécs, (Eibach E.); Tomsich Kálmán gyógyszerész Budapest, (K. Karlovszky

G.); Tóth Kálmán tanító Tolna-Paári, (Horváth B.); Török János joggyakornok H. M.-Vásárhely, (Sebestyén I.); Váradi Török József nagybirtokos Dézna, (Pethő Gy.); Török Lajos kereskedő Karczag, (Mácz Á.); Vaszary Gyula rendőrkap. tiszt Pécs, (Eibach E.); Dr. Voith Mihály járásorvos Szamosújvár, (Mártonfi L.); Weress Ferencz albiró Abrudbánya, (Szmik A.); Zaáry Elemér

gyógyszerész Dunaföldvár, (K. Karlovszky G.); Zatroch Gusztáv vasműszámvizsgáló Zólyom-Brezó, (Stubenvoll Guidó); Zboray Béla gyógyszerész Budapest, (Lengyel B.); Zinner József kir. mérnök Deés, (Pajor Antal); kik mind a 138-an megválasztottak; velök a tagok száma 7702-ra emelkedett, a kik közt van 201 alapító tag és 151 hölgy.

KÖZGYÜLÉS

1893 jan. 18-ikán.

Elnök: SZILY KÁLMÁN.

I.

Az elnök a közgyűlést következő beszéddel nyitja meg:

Tisztelt Közgyűlés!

Mikor huszonöt évvel ezelőtt Társulatunk irányt változtatott, működésének minden ágazata, egész életfolyása lényeges átalakuláson ment át. Átalakította folyóiratát, megnyitotta könyvtárát, megindította a természettudományi estélyeket, megindította a Könyvkiadó-Vállalatot, egy szóval megváltoztatta a Társulat egész mozgási állapotát, a mi, minthogy a tömeg kicsiny és az addigi mozgás lassú volt, nem is került nagy erőbe; — csakis egyet hagyott jóformán érintetlenül, egyen alig változtatott valamit: alapszabályain. Másutt az alapszabályok módosítását, részletes ügyrend készítését tekintik a reformok előfeltételének; Társulatunk úgy vélekedett, hogy akármilyen alapszabályokkal, sőt ügyrend nélkül is lehet jól kormányozni, csak jó szellem hassa át a Társulatot minden működésében, mert a jó szellemről és öntudatos munkáról is el lehet mondani, hogy mindent pótol, s őket nem pótolja semmi. És valóban, e huszonöt év alatt aligha érezte Társulatunknak egy tagja is az alapszabályok hézagosságát, az ügyrend teljes hiányát: szabadon, minden kényszer nélkül, mindig alkalmazkodva a körül-

ményekhez ment végbe a fokozatos fejlődés. A kis tömeg, a kristálynövekedés módja szerint, nagy tömegre nőtt s a mozgásmennyiség is, új meg új impulzusok alatt, annyira meggyarapodott, hogy ma már gyökeres változtatásokat, mint huszonöt év előtt, a legnagyobb alkotó erő sem kísérthetne meg, s ha mégis megkockáztatná, bizonyára csak rombolás és pusztulás követné a veszedelmes próbát. Rögtönös reformok, váratlan változások minden megszilárdult társadalmi szervezetben veszedelmesek, s bizonyára veszedelmesek lennének a mi társulatunkban is.

E gondolatok indítják Társulatunk választmányát arra, hogy eddigi szokása ellenére, az alapszabályok némely pontjainak módosítását ajánlja a mai Közgyűlésnek.

Méltóztassék megengedni, t. Közgyűlés, hogy mielőtt mai ülésünk egész napirendjét előterjesztem, a javasolt alapszabály-módosítások fontosabbjait néhány szóval előzetesen megvilágíthassam.

Múlt évi májushavi választmányi ülésünkön történt, hogy választmányunk egyik t. tagja, Mágócsy-Dietz Sándor tanár úr, a társulati tisztviselők munkakörének, és a szakosztályi értekezletek s a többi ülések közti viszonyoknak szabatosabb megállapítására bizottság ki-

küldését indítványozta. Indítványa elfogadtatott s a kiküldött bizottság, előterjesztvén javaslatát a választmánynak, szükségesnek találta ez alkalomból az alapszabályokat is átvizsgálni s megvitatni. E tanácskozások hozták napirendre és derítették ki alapszabályaink némely pontjának ma már nem korszerű voltát, s ép ez okból megváltoztatásuk szükségét is. A jelenlegi alapszabályok t. i. nem biztosítják a tervszerű működés folytonosságát s nem óvják meg a Társulatot a rögtönös változásokkal járó rázkódásoktól.

Alapszabályaink 17. §-a ugyanis azt határozza, hogy a Társulat valamennyi tisztviselője *egyazon* közgyűlésen, a három évenként tartandó tisztújító közgyűlésen lépjen vissza. E szerint megtörténhetnék, feltéve, hogy a visszalépő tisztviselők egyike sem választatnék meg újra, vagy hogy egyikök sem vállalna újra tisztséget, megtörténhetnék, hogy máról holnapra csupa új emberek vennék át a Társulat ügyeinek vezetését, megszakítván a folytonosságot, mint-hogy a régiek közül nem maradt volna senki, a ki az új tisztviselőket az ügyek menetébe, hogy úgy mondjam, beleszoktathatná. E bajon, mely eddig ugyan nem következett be, de tényleg bekövetkezhetnék, úgy segíthetünk, hogy ki-mondjuk az alapszabályokban azt, hogy a tisztviselők ne egyazon közgyűlésen lépjenek vissza, hogy az elnökök és titkárok választása ne ugyanazon egy évben történjék: ha például az idén elnököket kellene választanunk, a titkárokat ne az idén, hanem egy évvel előbb vagy utóbb válasszuk, egyébként meghagyván mind az elnökökre, mind a titkárokra a 3—3 éves ciklust. A most javasolt alapszabály-módosítás tényleg ezt állapítja meg a 18. §. 2-ik bekezdésében: »Az elnökök és titkárok rendes közgyűlésen, *de nem ugyanazon év-*

ben, három-három évre választatnak.«

A jelenlegi alapszabályoknak ugyancsak 17. §-a azt határozza, hogy a könyvtárnok és pénztárnok is a *közgyűlésen* választassék. Tudományos Társulataink, a melyek újabb időben változtattak alapszabályaikon, mind belátták már, hogy sokkal czélszerűbb, ha a vagyonekezelőket, tehát a pénztárnokot és könyvtárnokot az a testület választja, mely érettek és működésökért felelős, t. i. a választmány. Föltéve, hogy a közgyűlés akár pénztárnokul, akár könyvtárnokul oly tagot választana meg, a kit a választmány nem ismer, s akár a pénztár, akár a könyvtár kezelésében valami rendetlenség adná elő magát, a választmány minden felelősséget elháríthatna magáról, hiszen az illető vagyonekezelőket nem ő, hanem a közgyűlés választotta szabadon a tagok sorából. Ez okból a most javasolt módosítás így van szövegezve a 18. §. 3-ik kikezdésében: »A könyvtárnokot és a pénztárnokot a közgyűlést követő első választmányi ülés három-három évre választja.«

A javasolt módosítások között van még egy pont, a melyre különösen felhívom a t. Közgyűlés figyelmét és bölcs elhatározását. E pont a mostani alapszabályok 17. §-ának utolsó bekezdését illeti, a mely így hangzik: »A választmány a társulat tisztségei mindegyikére három-három tagot ajánl a közgyűlésnek, melynek jogában áll, akár az ajánlottak közül, akár más tagok közül *tetszése szerint* választani.«

Tegyük fel, hogy a közgyűlés az alapszabályok adta jogával élve, a választmány minden ajánlottját mellőznél és tetszése szerint csupa oly tagokat választana elnököknek és titkároknak, a kiket a választmány vagy nem ismerne, vagy pedig olyanokul ismerne, a kiknek irányzatai, törekvései a választmányban

uralkodó irányzattal ellenkezéne. Igaz, hogy ez még sohasem történt meg e Társulatban, de tény, hogy ez csakugyan megtörténhetnék. Fontoljuk meg, mi lenne a következés? Bizonyára az lenne a következés, hogy a választmány vagy in corpore, vagy legalább többsége rögtön beadná lemondását, s a Társulatnak vagy nagy válságot, vagy legalább rettentő rázkódást kellene átélnie. Ilyen válságnak vagy rázkódásnak nem szabad e Társulatban bekövetkeznie; ennek még a lehetőségét is el kell hártani. Ez okból javasolja a választmány a következő módosítást (18. §. 2-ik kezdés): »Elnökök és titkárok csak a választmány három-három jelöltje közül választhatók.« Ha e módosítást a t. Közgyűlés elfogadja, úgy kétségtelen, hogy az a veszedelmes ellentét, melyet fentebb jeleztem, a választmány és a tisztviselők között be nem állhat.

Igaz, tökéletesen igaz — felelheti valaki — de ez a változtatás a tagok eddig élvezett jogainak csorbítását vonja maga után. Valóban úgy van, én is azt mondom, hogy úgy van. Sőt mindjárt magam is hozzácsatolok egy másik ellentétet is, t. i. azt, hogy így majd egy megcsontosodott, ellenszenves választmány fog diktálni a Társulatnak. De meddig? Legfeljebb két évig! Okvetetlenül meg kell hagynunk a közgyűlésnek azt az eddigi jogát, hogy »a választmányi tagok választásánál minden szavazónak jogában áll vagy az ajánlottakra, vagy tetszése szerint másokra szavazni«. Ez volt s ez marad jövőre is a garantiatörvényünk a választmány esetleges túlkapásai ellen. Ha valamikor a társulati tagok azt tapasztalnák, hogy a választmány tagjai már nem érdemlik meg a bizalmat, két év alatt felfrissíthetik az egész választmányt, az évenként kisorsolt egy harmad helyébe olyanakat választva be, kik a közgyűlés bizalmát

teljes mértékben bírják. Az epurációnak, ha erre valamikor szükség lenne, nem a tisztikaron kell kezdődnie, hanem magán a választmányon, s ez a most javasolt alapszabályok mellett, két év alatt, a legcsekélyebb rázkódás nélkül, szép simán-csendesen végbemehet, a nélkül, hogy a Társulat rendes működése bármi tekintetben is megzavartatnék. Okosabb dolog a szekeret a rossz kerékvágásból lassan átterelni a jó útra, mint rögtönösen; mert ha az utóbbit akarjuk megpróbálni, el lehetünk készülve a feldőlésre, vagy legalább egy nagyon kellemetlen zökkenésre.

A többi módosítások, a melyeket a választmány a t. Közgyűlésnek javasol, nem oly lényegesegek, hogy azokra itt külön is fel kellene hívnom a figyelmet.

S ezzel be is rekeszhetném beszédemet. De még egy személyi természetű megjegyzéssel tartozom magamnak.

Méltóztatik emlékezni, hogy a tavali közgyűlésen kijelentettem, hogy a mint huszonöt évi tisztviselésem e Társulatban betelik, tehát ez idén, vissza fogok lépni az elnökségről. Be is adtam a decemberi választmányi ülésen lemondásomat, a mi, bár a sajnálat kifejezésével, el is fogadtatott. Az e hó 11-ikén tartott választmányi ülésen kellett volna végbemenni az új kijelölésnek. Régi barátaim, kikkel annyi éven át együtt működtem, kértek a választmány nevében, hogy halasztanám még el lemondásomat; hivatkoztak arra a szeretetre, mellyel e Társulat iránt oly régóta viseltetem; lerajzolták előttem az esetleges bonyodalmakat, melyek mostani visszalépésemből keletkezhetnének. Nem bírtam ellentállni, s noha meg vagyok győződve, hogy a hosszú kormányok sem az államokra, sem az egyesületekre nem kívánatosak, visszavontam lemondásomat. Egy új feladat keresztülvitelét tűztem még ki magam elé: megvalósi-

tani azt, a mit már 3—4 év előtt programmunkba felvettünk, t. i. a Természettudományi Közönyt átalakítani két hetenként megjelenő, népszerű folyóirattá. Ezt azonban nem szabad, nem is lehet máról hónapra rögtönözni. Elő kell azt mind anyagilag, mind szellemileg, a szükséges erők egybevonásával készíteni. Ha még e feladat megoldásában közreműködhetem, vagy legalább annak megközelítését elősegíthetem, bizvást fogom kérhetni e Társulattól: bocsássa már el régi öreg szolgáját!

De most új erőre serkenek, s újra kérem annyi éven át tapasztalt támogatásukat.

E kérelemmel nyitom meg a Természettudományi Társulat 52-ik évi közgyűlését.

Az elnök előterjeszti a közgyűlés napirendjét s a mai közgyűlés jegyzőkönyvének hitelesítésére Herman Ottó, Csapodi István és Pethő Gyula urakat kéri fel.

Bemutatja a múlt évi közgyűlés hitelesített jegyzőkönyvét.

A napirend értelmében a választmányi tagok választása következik.

Lengyel Béla első titkár jelentést téve a legrégebben megválasztott választmányi tagok visszalépéséről, a választmány nevében előterjeszti, hogy a választmány az alapszabályok értelmében minden tag helyére két-két szakférfit ajánl, megjegyezvén, hogy minden szavazónak jogában áll az ajánlotakon kívül másokra is szavazni.

A közgyűlés ez előterjesztést tudomásul vevén, az elnök a szavazatszedő bizottságba Fialowski Lajos elnöklete alatt Váγγελ Jenő és Róna Zsigmond urakat kéri fel.

Az elnök erre a közgyűlést a szavazatok beadásának idejére felfüggeszti.

—

A szavazatok beadása után az elnök újra megnyitja az ülést. A napirend szerint a tisztí jelentések következnek.

II.

TITKÁRI JELENTÉS.

— Lengyel Bélától. —

Tisztelt Közgyűlés!

Az 1892-ik évvel Társulatunk működésének második félszázadát kezdette meg. Ez évi működésről lesz szerencsém az alábbiakban számot adni.

Választmányunk ez évben 8 rendes ülést tartott, melyeken a Társulat folyó ügyeinek elintézésén kívül némely fontosabb és általános érdekű ügyekkel is foglalkozott.

Staub Móríczt tagtársunk az 1892 februárius 10-ikén tartott növénytani szakértekezleten indítványozta, hogy hazai tőzegteteleink, úgy mint Nyugat-Európában, tudományos kutatás alá vétessenek, s e célból botanikusok, geológusok s chemikusokból álló tőzgebizottság kiküldését kívánja. A választmány elé terjesztett indítvány helyesléssel találkozván, a bizottságot választmányunk a következőképen alakította meg: Bedő Albert, Tormay Béla, Inkey Béla, Jurányi Lajos, Staub Móríczt, Liebermann Leó, Wartha Vincze, Mágócsy-Dietz Sándor, Entz Géza és Lengyel Béla, fentartván a bizottság számára a jogot, hogy a szükséghez mérten kiegészítthesse magát. Elhatározatot egyúttal, minthogy a Társulatnak a kitűzött feladat megoldásában hathatós támogatásra van szüksége, a nagymélt. földművelésügyi m. k. Miniszter úrhoz ez ügyben memorandumot intézni, melynek szerkesztésével Staub Móríczt és Inkey Béla bizottsági tagok bizattak meg. A remélt támogatás nem is maradt el. Ó nagyméltósága 1892 április 25-ikén 16675. sz. a. kelt leiratában örömmel üdvözölte Társulatunkat, hogy a hazai tőzegtetelek céltudatos tanulmányozását kezdeményezte és kijelenti, hogy készséggel hozzájárul e törekvések erkölcsi és anyagi támogatásához és a Társulatnak 3000 frtot fog e célra rendelkezésére bocsátani. A kilátásba helyezett segélyösszeg nemsokára folyóvá tétetett, s a bizottság munkásságát megkezdhetette. Egyik tagját Staub Móríczt, megbízta, hogy a tőzegtetelek tudományos kutatásának és ipari felhasználásának módjait a külföldön tanulmányozza; Mágócsy-Dietz Sándor, Filárszky Nándor, Istvánffi Gyula és Schilberszky Károly urakat pedig hazánk különböző vidékeire küldötte, hogy a fontosabb tőzeg-

telepek minőségéről, nagyságáról megbízható adatokat szerezzenek. Egyúttal kérdőívek mentek szét országszerte, hogy a bizottság ez úton kevésbé vagy éppen nem ismert tőzegtelepekről is tájékozást kapjon. Jelenleg az e révén begyűlt adatok és tőzegminták fel dolgozása folyik.

A nagymélt. vallás- és közoktatásügyi Miniszter június 23-ikáról 26.413 sz. a. kelt leiratában felkéri a Társulatot, hogy a II-ik nemzetközi ornithológiai kongresszus olyan határozatainak foganatosítására, a melyek magyar szakférfiakra várnak, a saját kebelében intézkedni és ebbeli határozatáról a Minisztert értesíteni szíveskedjék. E felhívásnak a választmány megfelelt. Az állattani bizottság véleményének alapján részletes tervezetet és e tervezet megvalósításának költségvetését Ő Nagyméltósága elé terjesztvén.

A nagymélt. földművelésügyi m. k. Miniszter 24.574. sz. a. kelt leiratával felkéri Társulatunkat, mondana véleményt Pary Pál berlini kiadónak »Deutschlands nützliche und schädliche Vögel« című munkájáról. Her man Ottó tagtársunk véleményének meghallgatásával a választmány a munkát pártfogásra nem ajánlotta; egyszerűen kifejezte abbeli nézetét, hogy célszerű volna, ha hasonló munka, a magyar állatvilágot véve alapul, itthon adatnék ki.

M á g o c s y - D i e t z S á n d o r a Társulat beléletét érintő indítványt terjesztett a választmány elé, mely az alapszabályok némi megváltoztatását vonná maga után. A választmány az indítvány felett véleményt kért az e célra kiküldött bizottságtól s ennek véleménye alapján a mai közgyűlés elé terjeszti az alapszabályok módosítására vonatkozó javaslatát. Erre a közgyűlés folyamán lesz szerencsém visszatérni.

Áttérek szaküléseinkre.

Alapszabályaink kimondják, hogy a szakülések a természettudományok szakszerű művelésére rendeltetvők. Társulatunk az alapszabályok e rendelkezésének a multban is eleget tett, a mennyiben havonként egyszer szakülést tartott. E szakülések azonban nem feleltek meg teljesen feladatuknak, mert nem volt határozott program, a mely a működésnek alapjául szolgálhatott és így ez üléseken is inkább a népszerű irányú munkásság és kevésbé a szakszerű tárgyalás helyezkedett előtérbe. A multat, különösen azt az időszakot tekintve, a mikor Társulatunk a természettudományi ismerek-

teknek népszerű módon való terjesztését munkakörébe vonta, ez nem is lehetett más-ként. Azok a kevesek, a kik akkor Társulatunkat munkásságukkal támogatták, erejüket a kijelölt új irányban érvényesítették, s a szakszerű működés, mely — mint a Társulat fejlődéstörténete igazolja — a multban sem vezetett a kívánt sikerre, a Társulat mellékes munkakörének tekintett, s e működés a m. tud. Akadémiához utaltatott. A mint azonban a természettudományi intézetek szaporodtak s velők a szakszerű munkálkodás intenzívebb lett, mind jobban és jobban éreztük annak a szükségét, hogy a szakszerű munkáságnak Társulatunkban is újra kellő tér nyitassék. Hozzájárult ehhez az is, hogy évről évre gyarapodott és gyarapszik most is a tudományos képzettségű ifjak száma, a kik tudományos munkásságuk eredményét talán nem szívesen viszik a m. tud. Akadémia, e felső tudományos forum elé, a hol szívesebben látják az önálló bűvart az előadói székből, mint a kezdőt kevésbé önálló s kisebb dolgozataival.

Társulatunk elérkezettnek látta az időt, hogy hazánk tudományosságának ez irányban is eleget tegyen. 1892-ben életbe léptette a szakértekezleteket, melyeknek célul tűzetett, hogy szakszerű dolgozatok bemutatására és az ehhez netalán fűződő eszmecserére alkalmat szolgáltatassanak. A szakértekezletek e határozathoz képest 1892-ben megkezdték működésüket és pedig, hogy milyen sikerrel, arról tájékozást ad az, ha a szakértekezletek munkásságát a régebben szokásos szakülésekével összehasonlítjuk. 1891-ben tartatott összesen 7 szakülés, a melyeken 15 előadó 17 tárgyról értekezett; a lefolyt 1892-ik évben pedig tartatott 29 szakértekezlet, a melyeken 68 előadó 103 tárgyról értekezett. Az értekezések szakok szerint a következőleg oszolnak meg: Előadatott a botanikai szakértekezleten 19 előadótól 32, a chemiai szakértekezleten 17 előadótól 22, a fiziológiai szakértekezleten 15 előadótól 25, a zoológiai szakértekezleten 17 előadótól 24 tárgy, névszerint és az ülések sorrendje szerint:

a) Botanikából:

1. K l e i n G y u l a »Teratológiai vizsgálatok«.

2. S t a u b M ó r i c z »A borostyánkő keletkezése módjairól«.

3. S i m o n k a i L a j o s »Helyesbítések a magyar flórán«.

4. Fekete József »A Pandanus silvestris termése«.
 5. Borbás Vincze »A hársfák organológiájából«.
 6. Dégen Árpád »A herbáriumok konzerválásáról«.
 7. Alföldi Flatt Károly »Egy híres régi növényállatról«.
 8. Staub Móricz »A pálmák törzsének elágazásáról«.
 9. Mágócsy-Dietz Sándor »A Gibellina cerealisről«.
 10. Istvánffi Gyula ismerteti Pantocsek J. munkáját »A magyarországi bacillariaceákról«.
 11. Hazslinszky Frigyes »A magyarországi hymenomycetákról«.
 12. Jurányi Lajos ismerteti Traub vizsgálatait »A Casuarinákról«.
 13. Földes János »A kései tölgy mint hazánk egyik speciálitása«.
 14. Thaisz Lajos »Az Anthroxanthum odoratum és Puelii termésének megkülönböztetéséről«.
 15. Richter Aladár »A növényvizsgálat és rendszerezés elvei Linnéig«.
 16. Dégen Árpád »A Helleborus Kochii előfordulása Konstantinápoly vidékén«.
 17. Fialowski Lajos »Melius Juhász Péter orvosi füveskönyve«.
 18. Procopp Jenő »A mexikói Testudinariáról«.
 19. Borbás Vincze »A csillagászörök a Rubusok szisztémájában«.
 20. Istvánffi Gyula bemutatja a déli gyümölcsmintákat, melyeket Schlesinger Lajos hazánkfa a nemzeti múzeumnak ajándékozott.
 21. Staub Móricz Nathorst értekezése nyomán »Az arktikus flóra régi elterjedését« ismerteti.
 22. Schilberszky Károly »A mákfélék carpellomanijáról«.
 23. Simonkai Lajos »Hazánk flórájának néhány érdekessége«.
 24. Scherffel Aladár »A myxomyceták néhány fajának jellemzéséről«.
 25. Istvánffi Gyula »A capsicin mikrochemiai reakciói«.
 26. Alföldi Flatt Károly »A tulipán története«.
 27. Hathalmi Gabnay Ferencz »A fák excentricitása«.
 28. Richter Aladár »Néhány újdonság Közép- és Délamerika flórájából«.
 29. Czakó Kálmán »A Hieracium ramosum alakköréről«.
 30. Dégen Árpád Wettstein »Beiträge zur Flora Albaniens« című közleményét ismerteti.
 31. Borbás Vincze »Az ikerlevelekről«.
 32. Alföldi Flatt Károly »A szerbtövis hazája«.
- b) A chemiából:
1. Illosvay Lajos »A budai keserűvizek ammoniaktartalmá«.
 2. Kalecsinszky Sándor »Új gázfejlesztő készülék«.
 3. Muraközy Károly »A hydroxilamin redukáló hatásáról«.
 4. Winkler Lajos »A nitrogén-oxid előállításáról«.
 5. Moldoványi István »A szerves vegyületek színe és szerkezete közötti kapcsolatról«.
 6. Nuricsán József »A chlór-durranógáz készítéséről«.
 7. Pfeiffer Ignác »A Lungeféle nitrométerről«.
 8. Szadeczky Gyula »A Kárpátok granitjáról«.
 9. Földváry Vilmos »Újabb elemletek az affinitásról«.
 10. Molnár Nándor »A mikro-fotografálásról«.
 11. Szilágyi Gyula »A magyarországi melasz összetétele«.
 12. Szuhaj József »A nitrogén-oxid hatása nátriumra«.
 13. Kiss Károly »Az üvegelzésről«.
 14. Györy István »A nitrogén-oxid hatása nátriumethylátra«.
 15. Muraközy Károly »Új volumenométerről«.
 16. Bugarszky István »Vizsgálatok a chemiai statika köréből«.
 17. Muraközy Károly Naterer Konrád »Zur Chemie des Meeres« című értekezését kritikailag ismerteti.
 18. Asbóth Sándor »A hidrogénhiperoxid hatása keményítőre«.
 19. Illosvay Lajos »A kolorimetrikus mérésekről«.
 20. Pfeiffer Ignác »A ferrocyanokálium mennyiségi meghatározásáról«.
 21. Szilágyi Gyula »A kukoricadiaszttáz sajátságáról«.
 22. Than Károly »A térfogati elemzés alkalmazása előadási kísérletekre«.

c) Fiziológia :

1. Ónodi Adolf »A gége kettős beidegzésének vitás kérdéséről«.
2. Szili Adolf »A téves érzéki itéletéről«.
3. Szili Adolf »A téves érzéki itéletéről« (Második közlemény).
4. Korányi Sándor »A tetanizált békanyelv stroboszkópos vizsgálatáról«.
5. Udránszky László »A bél-erjedésre vonatkozó kísérletről«, azonkívül ismertette
6. Gara Géza dolgozatát »A bél-rothadás kóros megváltozásáról«; továbbá
7. Hirschler Ágost dolgozatát »A papaya-emésztésről«.
8. Thanhoffer Lajos »Az izom-idegvégződésről«.
9. Thanhoffer Lajos bemutatja »Az idegsejtek nyujtványainak anasztomosisait«.
10. Thanhoffer Lajos bemutatja, miként lehet forró kanadabalzsamban zsgorodás nélkül metszeteket eltenni.
11. Vas Frigyes »Az együttérző idegsejtek chromatinjáról«.
12. Szili Adolf »A szemüveg-reflexről«.
13. Csapodi István »A terpentingőz belégzése után támadt lázas betegségről«.
14. Hőgyes Endre »Egy kísérletről hipnózisban lévő egyénen«.
15. Szili Adolf »Entoszkópikus kísérlet«.
16. Hőgyes Endre »A hipnotikus reflex-jelenségekről«.
17. Hőgyes Endre »A hipnotikus reflex-jelenségekről«. (Második közlemény.)
18. Hőgyes Endre »A kétoldali reflex-befolyásról«.
19. Hőgyes Endre »A kétoldali reflex-befolyásolásról«. (Második közlemény.)
20. Schaffer Károly »A hipnotikus reflex-jelenségekről«. Ez előterjesztések több összefüggésére terjedő eszmecserére szolgáltattak alkalmat.
21. Klug Nándor bemutatja Beck és Benedikt a kén kiválasztására vonatkozó vizsgálati eredményét; továbbá
22. Szili Sándor-nak elektromos vizsgálatokra való készülékét.
23. Landauer Ármin »Az izom-érző- és érző idegekről«.
24. Donogány Zachariás »A haemochromogén előállításáról«.
25. Ónodi Adolf bemutatja a fizio-

lógiai intézetben készült gégemintát és az agy- és gerinczagy-rostozat mintáját.

d) Zoológiából :

1. Frivaldszky János »A nemzeti múzeum néhány ritka állatáról«.
2. Entz Géza »A protoplazma szerkezetéről«.
3. Biró Lajos »A homoki szőlőkészülődő ellenségéről«.
4. Frivaldszky János »Két érdekessé rovarfaj«.
5. Entz Géza »Az Amoeba protoplazmájának szerkezetéről«.
6. Váangel Jenő »A photoxylinről«.
7. Chyzer Kornél »A magyarországi Esthériáról«.
8. Pavlicsek Sándor »A burgonyában élősködő Sciarra Thomae L.-ről«.
9. Chernel István »A Phalaropus hyperboreus költése és vonulása«.
10. Sajó Károly »A filloxérainvázio hatása a homoki rovarfauna megváltozására«.
11. Jablonowski József »A Thysanopterákról«.
12. Herman Ottó »A Pelias berus elterjedéséről«.
13. Horváth Géza »A kártékony rovarok irtásáról gombákkal«.
14. Paszlavszky József »A mókus beszédéről«.
15. Kohaut Rezső »Az állatok öncsonkításáról«.
16. Földes János »A magyarországi denevérekről és megfigyelt vándorlásukról«.
17. Pungur Gyula »Bochart könyve és a biblia állatvilága«.
18. Lendl Adolf ismerteti Lovassy Sándor munkáját »A madártojásnak gyűjtemények számára való kikészítéséről«.
19. Frivaldszky János »Két magyarországi új bogárfaj«.
20. Horváth Géza »A kártékony rovarok irtása gombákkal«. (Második közlemény.)
21. Biró Lajos »A Magyarországon élő természetekről«.
22. Entz Géza »A Termes lucifugus élősdieiről«.
23. Váangel Jenő »A rovignoi zoológiai állomásról«.
24. Rác István »A Taenia lineatáról«.

A szakértekezleteken kívül volt 4 szakülésünk is, melyeken az előadók általánosabb érdekű témákat szakszerűen fejtegettek. Nevezetesen az ülések sorrendje szerint:

Ó n o d i A d o l f »Éneklő szervünkről«,

K i s s K á r o l y »A barométerről«,

W i t t m a n F e r e n c z »A nagyvárosok elektromos kivilágításáról« és

S t a u b M ó r i c z »A tőzegtelepek hasznosításáról« értekezett.

Ezekből látható, hogy Társulatunkban a szakszerű működés terén eleven tevékenység uralkodott. Végig tekintve a tárgysorozatokon, kitűnik, hogy az előterjesztett értekezések túlnyomó részben eredeti kutatások, észlelések és megfigyelések eredményét ismertették. Vannak közöttük olyanok, amelyek, ha befejezettek, bizvást akadémiai értekezés számba mehetnek; vannak közöttük továbbá olyanok, melyek nem is akarnak búvárlat számba menni, hanem céljuk — nagyon helyesen — az, hogy egyes észleléseket és megfigyeléseket adjanak át a közhasználatnak és ezzel tegyenek szolgálatot a tudományos munkálkodásnak. E mellett nem mellőzték a szakértekezletek a hazai és külföldi tudományos irodalmat sem, hanem figyelemre méltatták és ismertették a fontosabb irodalmi termékeket, értekezéseket, nézeteket. A legörvendetesebb azonban az, hogy számos új erővel találkozunk, a kik eddig Társulatunk munkakörén kívül állottak; a kiknek eddig talán hiányzott a tér, a hol munkásságuk eredményével előléphessenek s talán hiányzott az impulzus is, hogy eredményeiket — ha még oly csekélynek látszanak is — a nyilvánosság elé bocsássák. A milyen örömmel konstatáljuk ezt, ép oly szívesen látnók, ha szakértekezleteinken középiskolai tanáraink, gyógyszerészeink nagyobb számmal részt vennének.

Nem kicsinyelhetjük az eredményt, a melyet a szakértekezletek életbeléptetésével — megadva a munkálkodásra kívánt tért és impulzust — elértünk, s ez az eredmény igazolja, hogy van bennünk elég erő a természettudományi ismeretek népszerű modorban való terjesztése mellett, a szigorúbb irányban, a szakszerű tudományos irányban való munkálkodásra is. A szépen megindult működést kötelességünk támogatni és én nem kételkedem, hogy választmányunk kész anyagi áldozatokkal is a felkarolt irányban a tevékenységet fejleszteni. Ezzel Társulatunk magának használ első

sorban, mert munkásai számát gyarapítja, a kik idővel a másik irányban, a természettudományi ismeretek népszerűsítésében, határozottan közre fognak működni. Ezenkívül ezzel az intézménnyel Társulatunk főiskoláinkkal annak a céljának az elérésében is közreműködik, hogy a hazának tudósokat neveljen. A tudós nem képződhetik ki minden oldalról csupán a főiskolákban és laboratóriumaiban; a milyen fontos, hogy az, a ki a tudománynak szenteli életét, ez intézetekben a tudománnyal megismerkedjék és abban búvárkodjék, épen olyan szükséges, hogy munkásságának eredményét tárgyilag bíráló alá bocsássa, mások véleményét megismerje, gondolatait másokkal közölve, eszmecserebe bocsátkozzék, s ez úton tárgyilagosságot fejlessze. A magabazárkózottság egyoldalúságra vezet és akadály a tudományos fejlődésnek. Én részemről nagy fontosságot tulajdonítok a szakértekezleteknek e tekintetben is és óhajtom, hogy ez intézmény a jövőben lehetőleg támogattassék és fejleszteszék.

Népszerű természettudományi estélyeink a lefolyt évben igen látogatottak voltak. Nagy köszönettel és elismeréssel tartozunk Szabó József egyetemi tanár tagtársunknak, a ki szíves volt vállalkozni arra, hogy az érdeklődő művelt közönséget a geológiai ismeretekbe bevezesse. Előadásai a legnagyobb érdeklődést keltették s hallgatósága feszült figyelemmel kísérte szavait. Az előadó vezetése alatt fölemelkedtünk a Föld magas hegységeire, leszálltunk a mély bányákba, körül utaztuk a Földet, hogy menél több adatot gyűjtsünk, a melyekből megismerhetjük a Föld alakulási viszonyait s a tényezőket, a melyek az alakulásokat létesítik. A szép mutatványokkal és fotografiákkal illusztrált sorozatos előadás utolsójéről a hallgatóság a legnagyobb megelégedéssel távozott s csak azt sajnálta, hogy az előadások véget értek. A Közgyűlés egyetért velem, ha nevében köszönetet mondanak Szabó József tagtársunknak, a ki, noha már régi munkása tudományos közéletünknek, ifjú erővel és lélekkel vállalkozott a terhes feladatra és fényes sikerrel oldotta meg.

Nem kisebb érdeklődéssel kísérte a nagy számban egybegyűlt hallgatóság Ilosvay Lajos »A szerves chemia hajdan és most« címen tartott előadását, melyben a szerves vegyületeknek szintézis útján való előállítását ismertette; úgyszintén Kosu-

tány Tamás »A nitrogén körútja a természetben« czímen tartott előadását, melyben tanulságosan tájékoztatott a növények nitrogénszükségletének kielégítése módjáról; végre — the last but not least — Entz Géza »A mérge az állatországban« czímű előadását, melyben a mérges állatokról, a mérgezőségekről, a mérgekről és mérgezési módokról kaptunk vonzó modorban tájékoztatást. Fogadják mind a hárman köszönetünket.

Az 1893-ik év kiválóan érdekesnek ígérkezik a sorozatos előadások dolgában, mert olyan tárgya lesz, a mely bennünket a legközelebből érint. Thánhoffer Lajos egyetemi tanárt sikerült megnyernem, hogy előadási sorozatban ismertesse meg az ember anatómiáját. A feladat nehéz, megoldása sok körültekintést és munkát kíván, de az előadó ismert ügyszeretete, buzgótsága és munkabírása biztosítja részére a sikert.

Gothard Jenő tagtársunk szíves volt vállalkozni, hogy az időméréssel, a zónaidő behozatalával aktuálisvá vált tárggyal két előadásban foglalkozzék.

A »Természettudományi Közöny«, népszerű irányú folyóiratunk, általános érdekű közleményeket hozott; felölelte a természettudományok különböző ágait, ideértve az orvosi tudományok egy részét is. Ismertette a fontosabb tudományos vívmányokat, a melyek szélesebb körben érdeklődést keltethetnek; figyelemmel volt a külföldi idevágó irodalom termékeire; hozott a mezőgazdaság szempontjából érdekes és fontos közleményeket, melyek megírására vagy hazai viszonyaink szolgáltatták az okot, vagy a felvett téma fejtegetése hazai viszonyainkra nézve is fontosnak látszott. Nem mellőzte e körben a természettudományok alkalmazását sem; vannak benne közlemények a fotográfia, elektrotechnika, továbbá a közegészség, meteorológia stb. köréből.

A »Közöny« 1892-ben 42 íven, a Pótfüzetekkel együtt 57 $\frac{1}{4}$ íven 190 ábrával jelent meg, s 7700 példányban küldtük szét.

A »Pótfüzetek« abban az irányban fejlődnek, a mely irányt kezdettől fogva hivatva voltak szolgálni. A »Pótfüzetek« kiválóan a szakértekezletek folyóirata, s így kevésbé a népszerű, hanem inkább a szakkerü irány szolgálatában áll. Megindításakor feladatává tétetett, hogy a népszerű természettudományi előadásokat is közölje;

e feladatnak meg is felelt, a mennyire a rendelkezésre álló tér megengedte. A »Pótfüzetek« fejlődését, irányát a jövőben a szakértekezletek szabják meg. A szakértekezletekről szólva, kiemeltem, hogy a szakkerü munkálkodás milyen lendületet vett; ez nem maradhatott hatás nélkül a »Pótfüzetek«-re sem s abban nyilvánult, hogy e folyóirat terjedelmét ki kellett bővitenünk. A lefolyt évben a »Pótfüzetek« már 15 íven, tehát 3 ívvel nagyobb terjedelemben jelent meg. Előre látható, hogy nemsokára ismét több tért kell e folyóirat rendelkezésére hocsátani, s ezt lehet még egyszerűsíteni ismételni; de végre is be kell következni annak, hogy az egyes szakértekezletek, ha kellőleg megerősödtek és intenzív munkásságot fejtenek ki, önálló folyóirattal rendelkezzenek, s akkor a mostani »Pótfüzetek« helyett két, esetleg három szakfolyóirat jelenik meg a Társulat támogatásával, a melyek mindegyike egy-egy tudományok szolgálatában áll. Ez lebegett szemem előtt akkor is, a mikor titkári állásomat elfoglalva, a »Pótfüzetek« megindítását indítványoztam. Reményltem, hogy azt a módszert, a melyet Társulatunk oly fényes sikerrel alkalmazott a természettudományi ismeretek népszerű modorban való terjesztésére, a szakkerü működés terén is sikerrel lehet alkalmazni. Nem állíthatjuk, hogy ez máris sikerült, de az kétségtelen, hogy a siker elérésére a legjobb irányban haladunk. Társulatunk utolsó negyedszázados története bizonyítja, hogy mikor az új program alapján a természettudományi ismeretek népszerű modorban való terjesztését megkezdte és e végből először is a Közönyt megindította, e folyóirat kezdetben kevés munkatárssal dolgozott; munkatársai azonban csakhamar szaporodtak; nemcsak dolgoztak a Közönybe, hanem dolgozataikat népszerű természettudományi nyilvános előadásokon elő is adták; ez előadásokkal sok éven keresztül Társulatunk a legnagyobb sikereket érte el. Később az egyes természettudományi estélyek már nem elégtettek ki s életbe léptek a sorozatos előadások, a melyek nagy kedveltségnek örvendenek; ezek terjedelmüknél fogva a Közöny keretében nem illenek, s ez okból a Könyvkiadó Vállalatban jelennek meg. Ime a Közöny megindításának milyen következménye volt! Népszerű természettudományi előadókat és írókat teremtett s megalkotta egyszersmind saját olvasó közönségét. Sze-

rényen kezdte pályafutását, de mindinkább megerősödvé, lassanként megteremtette a magyar természettudományi népszerű irodalmat. Szándékosan használok e szót, noha jól tudom, hogy a mi népszerű természettudományi irodalmunk nem mérkőzhetik a külföldével; de bár milyen hézagos és kicsiny, azért mégis megvan. Ez idő szerint természettudományi szakirodalmunk sokkal hézagosabb és hiányosabb mint a népszerű, minélfogva ezt is pótolni, fejleszteni kell. Arassanak a »Pótfüzetek« és szakértekezletek ez irányban olyan sikert, mint a milyent a népszerűsítés terén a Közölny és a népszerű előadások elértek.

A »Pótfüzetek«-nek 3700 előfizetője van.

A lefolyt évvel lezáródott Könyvkiadó Vállalatunk VII-ik ciklusa, a következő munkákkal:

1. E. Reclus, »A hegyek története« Geöcze Sarolta fordításában; 18 képpel, 13 $\frac{1}{2}$ íven.

2. Heller Ágost, »A fizika története a XIX-ik században; I. kötet, 35 íven.

3. »Emlékkönyv a Kir. Magy. Természettudományi Társulat félszázados jubileumára«; 152 szövegbeli és 6 tábla rajzzal, 52 íven.

4. Brehm E. Alfred, »Az északi sarktól az egyenlítőig« Geöcze Sarolta és Paszlavszky József fordításában; 37 képpel és 17 műmelléklettel, 30 íven.

5. Wartha Vincze, »Az agyagipar technológiája«; 103 eredeti rajzzal és 25 eredeti műmelléklettel, 15 íven.

E munkák, melyek már szétküldettek, s így tartalmukról felesleges lenne szólni, a VII-ik ciklust fejezik be. Velük a VII-ik ciklus könyvilletménye, a ciklus kisebb alakjában érte, 264 ívet tesz, a mivel Társulatunk kötelezettségének az aláírókkal szemben eleget tett; úgy hogy a Heller Ágost munkájának II-ik, befejező kötetét, mely már sajtó alatt van, a vállalat aláíróinak utólag tiszteletpéldányul fogjuk megküldeni.

A VII-ik ciklusban megjelent 7 kötet, melyhez még a most említett Heller-féle munka második része mint 8-ik kötet csatlakozik, kettő kivételével eredeti munka, sőt »Az agyagiparárúk technológiájá«-nak nemcsak szövege, de valamennyi rajza és műmelléklete is eredeti és sokszorosításuk hazai műtermekben készült. A választmány elhatározta a Könyvkiadó Vállalat VIII-ik ciklusának megindítását. E ciklus pro-

grammja a napokban fog szétküldetni; belőle meg méltóztatnak győződni, hogy már jelenleg több kisebb nagyobb munka készen van a sajtó alá, mások pedig készülöben vannak; az eddig beérkezett vagy kilátásba helyezett 13 munka közül csak 4 fordítás, a többi 9 eredeti. Örömmel konstatálhatjuk, hogy az, a mit 1888-ban titkári jelentésemben mint óhajtatást fejeztem ki, hogy t. i. igyekezzünk e téren is önállólag működni és eredeti munkákat kiadni, teljeseedsbe ment. Annyi önálló népszerű munkára van kilátásunk, hogy a VIII-ik ciklus nagy részét kiállíthatnók belőle; de ezt részemről nem tartanám megfelelőnek, mert szükséges, hogy a külföldi népszerű irodalom kiválóbb termékeit is átültessük anyanyelvünkre. A vállalatnak 1618 előfizetője van.

Az országos segély költségén készültek:

1. »A Cserhát pyroxenandesitje« Scharfzik Ferencz-től. Megjelent a Földtani intézet évkönyvében.

2. »Czukrok, czukros anyagok és megvizsgálásuk« Szilasi Jakab-tól.

3. »Index Hazslinszky Frigyes Mohlórájához« ifj. Schilberszky Károly-tól.

4. »Az állatok konzerválása« Vángel Jenő-től.

Az országos segélyből a múlt évben a chemiából és kohászatból nyílt pályázat hirdettetett 1000 frt díjjal. A pályázatra hét ajánlkozás érkezett, melyekről az e célra kiküldött bizottság véleményes javaslatát a május 8-ikán tartott választmányi ülés elé terjesztette. A választmány e jelentés alapján megbízta Kalecsinszky Sándor tagtársunkat, a Földtani-intézet chemikusát, a magyarországi kőszén- és tőzegtelepek chemiai és technológiai megvizsgálásával.

Az országos segélyből kitűzendő újabb nyílt pályázatról később lesz szerencsém indítványt tenni.

A Bugát-féle alapból kitűzött zárt pályakérdésre »Kivántatik Magyarország valamely jellemző állatfajának, vagy kisebb állatcsoportjának monografiája«, jutalma 300 frt, két pályamű érkezett be, melyekről szintén később lesz szerencsém részletes jelentést tenni.

Társulatunk múlt évi munkásságát vizsgálván, áttérek a fontosabb statisztikai adatok felsorolására.

A múlt évi közgyűlés alkalmával Társulatunknak 7585 tagja volt; ezek között

188 alapító és örökítő tag és 146 hölgy. A múlt évben megválasztottak 551-en, meghaltak 106-an, kiléptek és töröltettek 328-an, s így a tagok létszáma jelenleg 7702, közöttük 201 alapító és örökítő tag és 151 hölgy.

A lefolyt évben alapítványokat tettek:

Margó Tivadar pályadíj-alapul.	500	frt
Frivaldszky János, 40 éves tagságának emlékére.	200	»
Jurányi Lajos	200	»
Szily Kálmán	200	»
Högyes Endre	140	»
Chernel István	60	»
Entz Géza	100	»
Hopp Ferencz	100	»
Dr. Korotnai Krick Árpád	100	»
Lengyel István	100	»
Mágócsy-Dietz Sándor	100	»
Staub Móricz	100	»
A szolnoki m. k. állami főgimnázium	100	»

Gecző Gedeon volt tiszabecsei ev. ref. lelkész végrendeletileg 500 frtot hagyott a Társulatnak oly kikötéssel, hogy ez összeg kamatai addig csatoltassanak a tőkéhez, míg az 1000 frtot el nem éri, s akkor az 1000 frt évi kamataja a »Természettudományi Közöny«-ben megjelenő legjobb egészségügyi cikk jutalmazására fordíttassék.

Nagel Emil nyug. egyetemi tanár 100 frtot,

Trajanovics Ágoston gyógyszerész szintén 100 frtot hagyományozott Társulatunknak.

A lefolyt évben tagtársaink közül ismét sokat ragadott el a halál. Elhunytak:

Hunfalvy Pál, főrendiházi tag, a ki nem volt ugyan természetbúvár, de a természettudományok fontosságát mindig méltányolta, a mit az is bizonyít, hogy a Társulatnak 1857 óta volt tagja.

Brücke Ernő, egyetemi tanár Bécsben, a ki Társulatunknak 1863 óta levelező tagja volt.

Lutter Nándor tankerületi főigazgató, 32 év óta tagtársunk.

Cserkúti Nendtvich Károly, Társulatunk egyik megalapító tagja, a ki 1841-ben már ott vala a Társulat bölcsőjénél. Munkásságának első eredményei Társulatunk évkönyveiben jelentek meg. Mint választmányi tag sok éven át részt vett ügyeink intézésében.

Keleti Károly, az orsz. statisztikai hivatal igazgatója, a ki Társulatunk

iránt nemcsak érdeklődött, hanem egyik népszerű estélyünkön előadást is tartott.

De vesztességünk nemcsak ennyi; a felsoroltakon kívül még 102 tagtársunkat veszítettük el. Mindannyian hű tagjai voltak Társulatunknak s elvesztésük őszinte fájdalomt kelt bennünk.

Társulatunk vagyoni állapotáról a pénztárnoki jelentés nyujt részletes felvilágosítást. Itt csak a legfőbb tételeleket sorolom fel. Alaptőkénk 1892 december 31-én 99,988 frtot tesz; a forgó tőke bevétele 40,116 frt, kiadása 34,891 frt s így a pénztári maradvány 524 frt.

A könyvtár állásáról és használatáról a könyvtárnoki jelentés szolgál tájékoztatással.

Tisztelt Közgyűlés! Röviden összefoglalva az előadottakat, azt látjuk, hogy Társulatunk második félszázados működését a legkedvezőbb körülmények között kezdte meg. Tagjainak száma folyvást emelkedőben van; folyóiratai évről évre több példányban mennek szét az országban; Könyvkiadó-Vállalata közkedveltségnek örvend s a tekintetben is nagy haladást tüntet fel, hogy újabb ciklusaiiban mind több-több eredeti munkával találkozunk; vagyona évről évre gyarapszik. Mindannyi tény, a melyek igazolják, hogy a Társulat folyvást emelkedőben van. Ugyanezt igazolják a Társulat ülései is. A múlt évben a szakszerű működés olyan lendületet vett, a mely a legszebb reményekre jogosít; népszerű természettudományi sorozatos előadásaink pedig a legkeresettebbek.

Ha mindezeket szem előtt tartjuk, önként felmerül e kérdés: lehet-e, kell-e még valamely irányban tevékenységet kifejtenünk, van-e még a működésben hézag, a melyet igyekeznünk kell kitölteni?

Fentebb emeltem ki a tényeket, a melyek bizonyítják, hogy Társulatunk emelkedőben van, tehát nem érte el még a fejlődésnek azt a fokát, a melyet a meglévő alapon elérhet. Ebben megvan a válasz a feltejt kérdésekre, hogy még lehet és kell is nagyobb tevékenységet kifejteni; nyílik még a meglévő keretben is tér a munkásságra.

Nem reflektálok e szempontból a szakértekezetekre, mert ez még új intézmény, a melynek magától kell egy ideig fejlődni, hogy megláthassuk, hol és mi módon kell fejlődését elősegítenünk. Társulatunk fő munkatere, a természettudományi ismeretek népszerű modorban való enyjesz-

tése, azonban felhívja figyelmünket ez irányban. Köztudomású, hogy népszerű természettudományi sorozatos előadásaink a legkeresettebbek, a legkedveltebbek; irántuk az érdeklődés egyre fokozódik elannyira, hogy az egyes ciklusok kezdete előtt már hetekkel, hónapokkal kérdezősködnek felőlök tagtársaink, s előjegyzik maguknak a jegyet, hogy hely nélkül ne maradjanak. Ez az egyre fokozódó érdeklődés kívánatosá teszi, hogy Társulatunk a sorozatos előadások megtartásában intenzívebb tevékenységet fejtsen ki. Nemsokára el fog következni az idő, a mikor, nem mint eddig egy előadási sorozatot, hanem a természettudományok különböző szakából egyszerre két, sőt esetleg több előadási ciklust kell rendeznünk, hogy a kívánalmakat kielégítsük. De ezzel feladatunk teljesen megoldva még nincs. Itt a központban szakadatlanul fokoztuk tevékenységünket s itt lévő tagtársainknak évről évre többet nyújthattunk; a jövőben ki kell ezt terjesztenünk a vidékre is. Ma már Társulatunk anyagilag is annyira megerősödött, hogy vidéki tagjainak is megszerezheti azt, a miben az itt tartózkodókat részesíti. Nem messze van az az idő, hogy Társulatunk a vidéki nagyobb városokban tagjai számára népszerű előadásokat rendezzen és ezzel kielégítse és egyzersmind fokozza a természettudományok iránti érdeklődést. Talán vándorgyűléseket szervez, talán más módozatot választ, de szükséges, hogy a jövő munkaprogramjába e kérdés megoldását is felvegye.

Nem indítványképen terjesztem ezeket a Közgyűlés elé, mert még talán nem érkezett el az ideje ez eszmék megvalósításának; de magát az eszmét felvetni kívánatosnak tartom, mert megpendítésével eszmecserét kelhetnek, a mely oda vezethet, hogy Társulatunk az eszmét helyesnek találja és ebben az esetben az eszmecsere a megvalósítás előmunkálatát nagy mértékben elősegíti.

A mult évben Társulatunk ötven éves fennállásának alkalmából tartott ünnepélyes közgyűlésen a következőket mondtam: „.....»A tudományos társulatoknak nemcsak megerősödni, hanem ezzel együtt tovább fejlődni is kell; munkásságuknak új meg új tért kell szerezniök, hogy a tespedés veszélyét elkerüljék.«..... Ma is ez a véleményem. A tespedés veszélyétől ma távol állunk, mert Társulatunk működése eleven és egészséges; de a jövőre is kell gondol-

nunk s szükséges, hogy legyen kész programunk, a melyet kedvező pillanatban megvalósíthassunk. A Társulatban ez idő szerint elfoglalt állásomból kifolyólag kötelességemnek tartottam ez irányban is szólani, a tért, a melyre véleményem szerint Társulatunknak munkásságát ki kell terjeszteni, megjelölni. Egyéni nézetek ezek, a melyek nem kötnek le semmi irányban sem, de a melyeknek megfontolása elől, véleményem szerint, nem térhet ki Társulatunk.

III.

PÉNZTÁRI JELENTÉS.

— Lengyel Istvántól. —¹

Mélyen tisztelt Közgyűlés!

Társulatunk élethajója elindult második félszázados útjára és eljutott e közgyűlés kikötőjébe, hogy visszatekintsen egy évi pályafutására.

A hajó gazdasági ügyeinek kezelését a mult évi közgyűlés megtisztelő bizodalma (a melyért legyen szabad őszinte köszönetet nyilvánítanom), réám bízta, s így nekem jutott a szerencse, hogy elmondjam: mi történt gazdasági tekintetben Társulatunk egy évi pályáján, s vajjon a hajónak van-e útravalója, hogy az élet tengerén tovább evezhessen.

A mélyen tisztelt Közgyűlés kezében levő évi számadásom mindezekre megfelel ugyan, de minthogy benne a gazdasági mozgalmaknak inkább csak végső eredményeit lehet összefoglalni, legyen megengedve, hogy az egyes számlákat némi felvilágosító megjegyzésekkel kísérhessenem.

Mint ismeretes, számadásunknak négy főrovata van, ú. m. az alaptőke, forgótőke, országos kutatások és könyvkiadó vállalat számlája. Tekintsük végig röviden e számlákat.

Az *alaptőke* a lefolyt évben nem kevesebb mint 6960 frt 54 krral szaporodott. Társulatunk félszázados életének jubileuma több buzgó tagtársunkat föllelkesített, kik e nevezetes esztendőtt alapítványok tételével tették ünnepélyesebbé. Az így tett alapítványok összege, melyekről a titkári jelentés részletesebben is megemlékezett, 2000 forintra rüg. Maga a Társulat a forgótőkéjéből 3700 frttal, a könyvkiadó vállalat lejárt ciklusából pedig 351 frt 15 kr.-ral növelte az alaptőkét; sőt megemlékeztek Társulatunkról elhunyt tagtársaink is végrendeleteikben; így G e c z ő G e d e o n

500 frttal, Nagel Emil, ki az utóbbi időkben mindennapi látogatója volt olvasó szobánknak, és Trajanovics Ágoston 100—100 frttal örököztették meg nevüket Társulatunk alapítói sorában.

Az alaptőkének ily növekedése szép reményekre jogosított, s mégis némi elégedetlenséget éreztem, a midőn számadásainkat december 31-ikén lezárván, azt láttam, hogy az alaptőke összege 99,988 frt 45 kr.-t tesz, mint a hogy a kimutatásban olvasható. Bármit gondolkozunk, kétségtelen, hogy alaptőkék összegében mindig szebb, festőibb a kerekszám. De hát vannak még lelkes honfiak, vannak nemesen érző tagtársaink, kik lelkesedni tudnak a jóért és szépért. Egyik kiváló tagtársunk, a mint a számadások e tételét megpillantotta, az alaptőke javára azonnal lefizette a kikerekítő összeget, s így örömmel jelentem, hogy Társulatunk alaptőkéje e pillanatban épen 100,000 forint. A névtelenül maradni kívánó, kiválóan tisztelt adományozónak pedig itt a közgyűlés színe előtt mondom őszinte köszönetet; adja az ég, hogy a második százezret is oly vidáman és oly friss egészségben kerekítse ki, mint a hogy ezt tette.

A forgótőke évi számláját külön is bemutatom a mélyen tisztelt Közgyűlésnek, hogy össze lehessen hasonlítani az előiránnyal s a megelőző év forgalmával. Az összehasonlítás a lefolyt év javára dől el minden tekintetben; nincs a bevétel tételei közt egy sem, a mely túl ne haladta volna nemcsak az előirányzatot, hanem, egynek kivételével, a megelőző év bevételeit is. A tagdíjából az előirányzott húszezer forint helyett 20,775 frt 50 kr., a kiadványokból 4500 frt remélt bevétel helyett 5714 frt 77 kr. volt a tényleges bevétel. De legmeglepőbb az évdíjhátralékok rovata: 500 frtot reméltünk, és 1002 frt 50 krt, tehát több mint kétszer annyit kaptunk.

Mélyen tisztelt Közgyűlés! A Társulat pénztárnokának legszomorúbb és legfelhősebb napjai közé tartoznak azok, a melyeken tagdíjhátralékokat hajt be; s a ki ilyen dolgokkal maga is foglalkozik, elképzelheti, hány levélbe került az az 1002 frt! A titkári jelentésben rajzolt nagy szellemi mozgalmak mellett, kérem, ne méltóztassék kicsinyleni az ily anyagi kisebb mozgalmat sem; hiszen egyik a másiknak segítő rugója.

A kedvező pénzügyi mozgalmak arra az eredményre vezettek, hogy a forgótőke

évi bevétele 40,116 frtra rúgott s az előirányzatot 3067 frt 49 krral haladta meg.

A forgótőke kiadásaiban azt tapasztaljuk, hogy minden tétel alul maradt az előirányzaton, vagy jóval alul, vagy annak a határán áll meg; csupán a Természettudományi Közlönyre kellett 100 frttal több, mint a mennyi elő volt irányozva. E többletet a metszetek, illusztrációk számának szaporodása okozta; a kis nyomtatványok rovatában levő 6 frt 23 kr. többlet pedig a szakértekezletek igen eleven munkálkodásának örvendetes jele. A rendkívüli kiadások rovatában levő 2283 frt 92 kr. összeg, legnagyobbbrészt Társulatunk jubileumi ünnepségének rovására esik, mert egyéb kiadásokon kívül a jubileumi Emlékkönyv kiállításához is hozzájárult ez évben 1000 forinttal.

A választmány a tisztikarral előbb úgy tervezte, hogy a jubileumi Emlékkönyvet aláírás útján mint külön kiadványt fogja terjesztetni. Akkor előállottak a könyvkiadó vállalat aláírói s azt mondták: »Kérem, én azért fizetek a Társulatnak évi 10—12 frtot, hogy nekem a kiadványokat megküldjék; nem helyes, hogy most az Emlékkönyvért külön díjat kívánnak; adják ide a könyvkiadó vállalat könyvilletménye fejében!« És tökéletes igazuk volt! Másrészt a külön aláírók száma gyengén növekedett, pedig a nemes cél az vala, hogy az Emlékkönyv, a mely Társulatunk félszázados munkásságának igen derék tüköre, a lehető gyorsan mennél szélesebb körben elterjedjen, s így megismertesse Társulatunk működésének eredményeit, szervezetét, mostani állapotát. Ezek a gondolatok vezérelték a választmányt, a midőn a tisztikar javaslatára az Emlékkönyvet a könyvkiadó vállalat aláíróinak illetményeüil is megküldötte. És valljuk meg, e gondolat és intézkedés a szellemi nyereség mellett gazdasági tekintetben is sikerültnek mondható, mert így az Emlékkönyv kiadásának tetemes költségei megoszottak: a forgótőke és a könyvkiadó vállalat terhére, s azt mondhatnám, hogy mindenik nyert mellette; első sorban erkölcsileg nyert Társulatunk, mert így Emlékkönyve hírtelen elterjedt, nyert a forgótőke, mert az Emlékkönyv terhének egy részét nem kell viselnie, nyert a könyvkiadó vállalat, mert becses kötetet aránylag olcsón kapott meg, s végül nyertek az aláírók, mert a derék Emlékkönyvért nem kellett nekik külön díjat fizetniök.

A forgótőke többi tételeiben kisebb-nagyobb megtakarítás nyilvánul, úgy hogy tényleges kiadása az előirányozottnál 1915 frt 47 kr.-ral kevesebb, pénztári maradéka pedig 5224 frt 71 kr., vagyis 4982 frt 99 kr.-ral több, mint a mennyi előirányozva volt; és ha tekintetbe vesszük, hogy 3700 frtot alapítványul frt át, s így tulajdonképen ezt az összeget a Társulatnak egyik zsebéből csak a másikba tette: úgy áll a dolog, hogy a forgótőke 8900 frt megtakarítással záródott.

Az *Országos kutatások* számlája ez évben a Tőzegkutatás rovatával bővült. Az országos segély 4000 frtját ez évben is megkaptuk, s a számadásban részletezett kiadások levonásával a jövő évre 3360 frt 52 kr. maradt; a tőzegkutatásokra a Nagymélt. Földművelésügyi Miniszterium engedélyezte 3000 frtból még mintegy 773 frt 74 kr., a magánsegély rovatában 950 frt 43 kr. áll rendelkezésre.

A madarakról szóló munkának tiszteletdíjával Semsey Andor úr a lefolyt évben is befizette a 2000 frtot. Semsey úr a legutóbb lefolyt négy éven át e munkára ígérete szerint összesen 8000 frtot fizetett ki. Fogadjja érette Társulatunk forró háláját! Ugyanő és Inkey Béla úr a Csetráshegység geológiai kutatására szolgáló 900 frtot 1000 frtra egészítették ki; Id. Luczenbacher Pál főrendi tag úrnak pedig abbeli ígéretét és ajánlatát bírjuk, hogy valamely hézagpótló, gyakorlati irányú munka kiadási költségeinek viseléséhez hajlandó hozzá járulni. Fogadják mindnyájan Társulatunk hálás köszönését.

A *könyvkiadó vállalat* negyedik, ötödik, és hatodik ciklusa a lefolyt évi tiszta jövedelméből 351 frt 15 kr. alapítványt tett; a hetedik ciklus még folyásában van, s gazdasági eredményéről teljes befejezése után szólhatunk. Annýt előre lehet látni, hogy e ciklus derék könyvilletményeinek kiadása fölemésztja a bevételeket, s inkább szellemi, mint anyagi haszonra van kilátás, de Társulatunk büszkén mutathat a ciklus kilencz kötetére.

Az alaptőkéből és a forgótőkének évi maradékából származó tiszta vagyon összege december 31-ikén 105,213 frt 16 krajczár, a mely a tavalihoz képest 6036 frt 72 kr. évi növekedést mutat.

Az egyes számlák maradékát összegezve kitünik, hogy Társulatunk rendelke-

zése és felügyelete alatt december 31-ikén a következő összegek vannak:

	frt kr.
Alaptőke	99988'45
Forgó tőke maradéka	5224'71
Országos kutatások számláján ...	5084'69
Könyvkiadó Vállalat maradéka ...	689'89
Trefort-emlék pénze	4497'86
Összesen	<u>115485'60</u>

A kezelésbeli évi pénztári forgalom 168,555 frt 02 kr.-t tett.

Végig tekintve a mult esztendő gazdasági ügyein, igaz örömmel győződünk meg, hogy Társulatunk élethajójának a második félszázadban megtett első évi útja teljesen sikerült. Arra a kérdésre, van-e a hajónak útravalója, a fenntebbi számadatokból nyugodtan felelhetjük, hogy igen is van! mert kell-e biztatóbb, megnyugtatóbb és jobb útravaló, mint a hajó népségének bizodalma, ragaszkodása és pártfogása.

A PÉNZTÁR ÁLLÁSA 1892 VÉGÉN.

I. ALAPÍTVÁNYOK SZÁMLÁJA.

Bevétel:

<i>Készpénz:</i>	frt kr.
Maradék 1891-ről	3242'93
Pártoló és örökítő tagdíjakból ..	1200'—
Margó Tivadar jubileumi alapítványa pályadíjakra	500'—
Végrendeleti hagyományok	200'—
Értékpapírok beváltásából	3200'—
A forgó tőke alapítványa	3700'—
Könyvkiadó Vállalat alapítványa ..	351'15
	<u>12394'08</u>

Értékpapír:

Maradék 1891-ről	87700'—
Vásárolt értékpapírok	9200'—
	<u>96900'—</u>

Kötelezetvények:

Maradék 1891-ről	2085'—
Pártoló és örökítő tagdíjakból ...	300'—
Végrendeleti hagyomány pályázatokra	500'—
	<u>2885'—</u>

Kiadás:

<i>Készpénz:</i>	
Papírok vásárlására	8990'63
<i>Maradék 1893-ra:</i>	
a) A Társulatnál	3233'48
b) Földhitelintézetnél	169'97
	<u>12394'08</u>

<i>Értékpapír:</i>	frt kr.
Kisorsolt értékpapírok	3200.—
<i>Maradék 1893-ra</i>	93700.—
	<u>96900.—</u>
<i>Kötelevény:</i>	
<i>Maradék 1893-ra</i>	2885.—

Tényleges alaptőke 1892 végén:

Készpénz	3233.48
Értékpapír.....	93700.—
Kötvény	2885.—
Követelés a Földhitelintézetnél.....	169.97
	<u>*99988.45</u>

II. FORGÓ TŐKE SZÁMLÁJA.

Bevétel:

Maradék 1891-ről	6148.51
Oklevelek díja	938.—
Tagok évdíjai.....	20775.50
Évdíj-hátralékok	1002.50
Előre fizetett tagdíjak	582.—
Eladott kiadványok	5714.77
Vegyesek	145.64
Kamatok, szelvények.....	4809.08
Összesen	<u>40116.—</u>

Kiadás:

A » <i>Természettud. Közlöny</i> «-re	11601.80
Népszerű előadásokra.....	3979.33
Könyvtárra.....	1999.97
Oklevelek kiállítására.....	213.30
Kisebb nyomtatványokra	556.23
Irodai költségekre.....	216.24
Lakásbérre.....	1681.76
Bútorokra és eszközökre.....	97.10
Fűtésre és világításra.....	344.72
Póstai költségekre.....	350.38
Vegyes kiadásokra	299.81
Tiszti díjazásra	6066.73
Szolgák fizetésére.....	1200.—
Rendkívüli kiadások	2283.92
Pályakérdés	300.—
Átirás az alaptőkéhez	3700.—
<i>Maradék 1893-ra</i>	5224.71
	<u>40116.—</u>

* Ehhez járul egyik buzgó tagtársunk kiegészítő újabb adománya, a mellyel most januárius 18-ikán az alaptőke épen 100,000 forint.

III. ORSZÁGOS ÉRDEKŰ KUTATÁSOK.

Bevétel:

<i>Allami segélyből:</i>	frt kr.
Maradék 1891-ről	2636.39
Segély 1892-ben	4000.—
	<u>6636.39</u>

<i>Magánsegélyből, 1891-ről maradék</i>	900.43
Semsey Andor úrtól »A madarak«-ra	2000.—
Inkey úrtól a Csetrás hegység vizsgálata	50.—
	<u>2950.43</u>

<i>Tőzegkutatók</i> ra a M. Kir. Földmívelési Miniszteriumtól	3000.—
---	--------

Kiadás:

<i>Allami segélyből:</i>	
Irói díjak, kutatások.....	1103.—
Rajzok, műlapok.....	275.64
Nyomtatás, sajtó alá rendezés	1597.23
Berichte segélydíja	300.—
<i>Maradék 1893-ra</i>	3360.52
	<u>6636.39</u>

<i>Magánsegélyből:</i>	
Kutatásokra	2000.—
<i>Maradék 1893-ra</i>	950.43
	<u>2950.43</u>

<i>Tőzegkutatásra:</i>	
Kutatási, kiküldetési díjak	1800.—
Kisebb nyomtatványok	129.50
Három tőzegfurfóért	198.27
Posta, vegyes	98.49
<i>Maradék 1893-ra</i>	773.74
	<u>3000.—</u>

IV. KÖNYVKIADÓ VÁLLALAT.

Bevétel:

IV-ik ciklusban (1881—83)	88.93
V-ik ciklusban (1884—86).....	131.—
VI-ik ciklusban (1887—89)	279.60
	<u>499.53</u>

<i>VII. ciklus (1890—92):</i>	
Maradék 1891-ről:	2809.18
Évi díjakból	11589.90
Kötésdíjakból	2282.—
Magy. Tud. Akadémia segélye	2000.—
	<u>18681.08</u>

Kiadás:

<i>A IV—VI. ciklusban (1881—89):</i>	
Tiszti díjazásokra.....	74.88
Könyvek bekötésére és vételére..	73.50
Alapítványul iratott	351.15
	<u>499.53</u>

	frt	kr.
<i>VII. ciklus (1890—1892):</i>		
Írói díjak	5363	10
Rajzok, metszetek, műlapok	869	01
Kis nyomtatvány, posta, vegyes ..	527	01
Művek nyomtatása	6227	18
Kötésdíjak	2666	50
Kezelési tisztidj	1738	39
Szolgalfizetés	600	—
<i>Maradék 1893-ra...</i>	689	89
	<u>18681</u>	<u>08</u>

V. PÉNZTÁRI EGYBEVETÉS.

Bevétel:

Takarékpénztári betétel 1891-ről	14300	—
Kézpénzmaradék 1891-ről:		
a) A társulatnál	1385	24
b) A Földhitelintézetnél	52	20
<i>Alaptőke késp. bevétele 1892-ben</i>	9151	15
<i>Forgó tőke késp. bevétele 1892-ben</i>	33967	49
<i>Orsz. kutatások 1892. évi bevétele</i>	9050	—
<i>Könyvek. Vállalat 1892. évi bevétele</i>	16371	43
	<u>84277</u>	<u>51</u>

Kiadás:

<i>Alaptőke késpénzből</i>	8990	63
<i>Forgó tőke 1892. évi kiadása</i>	34891	29
<i>Országos kutatások kiadása</i>	7502	13
<i>Könyvkiadó Vállalat kiadása</i>	18490	72
<i>Takarékpénztárban van késpénz</i>	12300	—
<i>Követelés a Földhitelintézetnél</i>	169	97
<i>Maradék 1892-re késpénzben</i>	1932	77
	<u>84277</u>	<u>51</u>

VI. TISZTA-VAGYON:

<i>Alaptőke késpénz, értékp. kötv.</i>	99988	45
<i>Forgó tőke maradéka</i>	5224	71
	<u>105213</u>	<u>16</u>

(Az itt kimutatott tiszta-vagyon összegén, 105213 frt 16 kron felül, rendelkezik a *Könyvkiadó Vállalat* 689 frt 89 kr., az »országos érdekű kutatások és közlemények számlája« 5084 frt 69 kr. készlettel.)*

Budapest, 1892 deczember 31-ikén.

LENGYEL ISTVÁN,
pénztárnok.

A választmány részéről kiküldött szám- és pénztárviassgáló bizottság:

DR. FRÖHLICH IZIDOR, s. k.

DR. STAUB MÓRICZ, s. k.

A közgyűlés részéről kiküldött szám- és pénztárviassgáló bizottság:

DEMETZKY GYULA, s. k.

GHYCZY GÉZA, s. k.

SOMOGYI RUDOLF, s. k.

* Jegyzet. Ezenkívül a Társulat felügyelete alatt van a Trefort-émlék pénzalapja, mely 4497 frt 86 krt tesz.

IV.

KÖNYVTÁRNOKI JELENTÉS.

— Heller Ágosttól. —

Tisztelt Közgyűlés!

Oly intézmény, mint a mi könyvtárunk, bizonyos szabályosan működő tényezők hatása következtében, csendesen fejlődik, s egy évi történetében nem mutathat fel mindig különös említésre méltó mozzanatokat; azért mult évről szóló jelentésem is mindössze néhány számbeli adat összeállítására szorítkozik, oly számokra, melyekből a könyvtár állapotát ki lehet olvasni.

A 17 osztályban elhelyezett művek száma az 1892-ik év végén a következő: Anthropológia 321, Philosophia és tudományok története 869, Chémia 431, Csillagászat és meteorológia 405, Földrajz és útleírások 661, Gazdaságtan 377, Zoológia 540, Botanika 448, Mineralógia és geológia 413, Orvosi tudományok 1624, Physiologia és anatómia 318, Physika 757, Encyclopaediák 199, Folyóiratok 291, Társulati kiadványai 315, Vegyesek 460, Hungarica 518.

A törzskönyvbe írt művek száma e szerint 8947, tehát az 1891 végén kimutatott 8760 művel szemben 277 mű a szaporodás. A könyvtárban található kötetek (illetve darabok) száma, a füzetekben megjelenő kiadványok miatt, szabatosan soha meg nem állapítható, s ekként minden efféle számítás csakis meglehetősen durva megközelítés. Mindamellert néhány évi közökben megolvastatjuk a könyvvállományt; minthogy a talált szám ingadozó értékében is ad némi-kép fogalmat a könyvtár nagyságáról.

Az 1892-iki év utolsó napjaiban tett olvasás szerint a könyvtárban volt 17,422 darab, házi használatra ki volt kölcsönözve 511 darab, kötés és beosztás alatt levő könyvek darabszáma 302; s e szerint a könyvvállomány 1892 végén 18,235 darabot tett.

A lefolyt esztendőben az olvasó teremben 106 tudományos folyóirat volt.

Társulatunknak a természettudományok művelését és az országban terjedését czélzó fő feladata mellett nem csekély jelentőségű az a feladata sem, hogy a magyar tudományos törekvéseknek a természettudományok terén elismerést szerezzen a nemzetközi tudományos világban is. E feladatának Társulatunk tekintélyével növekvő arányban mindinkább jobban felel meg, a mit legszembetűnőbben bizonyít az a tény,

hogy évről évre tekintélyes külföldi tudományos társulatok és intézetek szólítják fel Társulatunkat a kiadványcsere megindítására. A lefolyt évben 14 új cserét foganatosítottunk, még pedig a következő társulatokkal és tudományos intézetekkel: Museo civico di storia naturale, Triesztben, Museo geologico dell' università, Rómában, Societé géologique de Normandie, Havreben, Museum Stavangerben, Minnesota Academy of Natural Sciences, Minneapolisban, Wisconsin Academy of Sciences, Arts and Letters, Madisonban (Wisconsin állam), Nova Scotian Institute of Natural Science, Halifaxban (Nova Scotia), Missouri botanical garden, St. Louisban (Missouri), Museo de la Plata (Provincia de Buenos Aires), Erdélyi Kárpátgyegesület, Kolozsvárott, United States Naval observatory, U. S. Weather Bureau, U. S. Geodetic and coast survey Washingtonban, és Academy of Science, Rochesterben.

Utolsó jelentésem szerint 1891 végén Társulatunk 184 részint hazai, de nagyobb részt külföldi tudományos társullal és intézettel folytatott kiadványcserét; ehhez hozzáadva a felsorolt 14-et, jelenleg 198 társullal és intézettel állunk kiadványcserében.

Ha ez a csereviszony egyrészt érvényt szerez saját tudományos törekvéseinknek a külföldi tudományos világban, úgy másrészt belőle könyvtárunkra is tetemes haszon háramlik, a mennyiben az ezen kiadványcsere révén könyvtárunkba évről évre néhány száz kötet felette érdekes kiadvány kerül, mely tekintélyes pénzösszeget képvisel, de a mely részben vétel útján meg sem szerezhető. Hivatalomból folyó kötelességemnek tartom, hogy tisztí jelentésem keretében ismételve felhívjam a könyvtárt használó tisztelt tagtársak figyelmét könyvtárunk ez értékes és érdekes osztályának tartalmára.

Jelentésem végén még megemlítem, hogy a lefolyt esztendőben 1695 művet kölcsönöztünk ki házi használatra és hogy a könyvtár helyiségében a kíváncsi lapok tanúsága szerint 491 művet használtak.*

* A mi az egyes osztályok használatát illeti, nem érdektelen annak fölemlítése, hogy a fizika osztályát használják leggyakrabban, minthogy az oda iktatott művek 23 százalékát vették ki, holott a többi osztályokban a használat százaléka 15 és 20 között ingadozik, sőt néhány szakban még ezt az alsóbb határt sem éri el.

Végezetül pedig még ide iktatom, hogy a Társulat 1892-ben 1999 frt 97 kr.-t fordított könyvtári czélokra.

Az elnök a tisztí jelentések befejezése után előadja, hogy a választmány a mult évi számadásokat, a pénztárt és a könyvtárt kiküldött bizottságokkal megvizsgáltatta, s hogy a számadásokat meg a pénztárt azonkívül az a bizottság is megvizsgálta, melyet a mult évi közgyűlés küldött volt ki e czélra.

A titkár felolvassa e bizottságok jelentéseit:

1. Fröhlich Izidor és Dr. Staub M óricz urak, mint a választmány részéről a számadások és a pénztár megvizsgálására kiküldöttek, a számadások hitelesítő lapjára a következő záradékot írták: »Jelen számadás tétéleit úgy egymással, valamint a könyvekkel, a pénztárral és a Társulat értékpapírjairól a Magyar Földhitelezet által 1892. évi június 30-ikán kiállított letéteményi elismervénnyel összehasonlítottuk és azokat minden tekintetben rendben találtuk. Kelt Budapesten, 1893 januárius 9-ikén.«

2. Ghyczy Géza, Demetzky Gyula és Somogyi Rudolf urak, mint a számadások és pénztár megvizsgálására a mult évi közgyűléstől kiküldöttek, a pénztári számadások hitelesítő lapjára a következő nyilatkozatot írták: »Alulírottak, mint a közgyűlés által kiküldött szám- és pénztárvizsgálók úgy a számadási könyveket, mint a pénztári készletet és az értékpapirokat megvizsgáltuk, a számadásokat rendben és a pénztári készletet, valamint az értékpapirokat is a számadásilag kimutatott mennyiségben hiány nélkül találtuk. — Budapesten, 1891 januárius 16-ikén.«

3. M á g ó c s y-D i e t z S á n d o r úr mint a bizottságnak a választmánytól kiküldött, és S z t e r é n y i H u g ó úr mint az első titkártól a könyvtár megvizsgálására felkért tagja, a következő jelentést tették: »Alulírottak a Társulat könyvtárának megvizsgálására kiküldetvén, tisztelettel jelentjük, hogy e megbízásunkban a mai napon eljártunk. Vizsgálatunk eredményeképp örömmel jelentjük, hogy a könyvtári lajstromok pontosan vezetettek, a kikölcsönzött könyvek nyilvántartása, a folyóiratok és cserepéldányok jegyzéke a könyvtári szabályzatnak megfelelő, s hogy a könyvtárban mindent rendben találtunk. Örömmel tapasztaltuk, hogy a könyvek elhelyezés szerinti lajstroma teljesen elkészült a legutóbbi beszerzéseikig.

Fölemlítendőnek tartjuk a könyvtárnoknak azon törekvését, hogy könyvtárukat a régebbi alapvető munkáknak, vagy facsimile nyomatainak beszerzése által becesebbé igyekezzen tenni. Budapest, 1893 januárius 9-ikén.

Az elnök a tiszti jelentésekkel kapcsolatban kérdi a közgyűlésen jelenlevőket, van-e valakinek észrevétele a felolvasott jelentésekre, avagy tudomásul veszi-e a közgyűlés a tiszti jelentéseket.

A Közgyűlés a tiszti jelentéseket egyhangúlag tudomásul veszi.

Napirenden vannak a Választmány jelentései:

Az elnök előterjeszti, hogy a múlt év folyamán felmerült a választmányban az alapszabályok módosításának szükségessége volta. A választmány ez ügyben bizottságot küldött ki, mely javaslatát írásba foglalva a választmánynak benyújtotta; ott a javasolt változtatások behatóan megvitattak, a tagoknak a közgyűlést megelőzőleg szétküldettek, úgy, hogy a közgyűlés kezében levő nyomtatott példányok magukban foglalják a régi és a javasolt új alapszabályokat pontonként, egymás mellé helyezve.

Az egyes szakaszokat az elnök sorrendben előterjeszti.

Az 1., 2., 3. és 4. §-t a közgyűlés változatlanul elfogadja.

Az 5. §. felolvasásakor Halász Dezső a következő indítványt teszi: »Az alapszabályok 5. szakaszának c) pontja után tétessék: d) Mindazon társulati tagok, a kik 25 éven át szakadatlanul fizették az évi 5 frtos, illetve (vidékiek) az évi 3 frtos rendes tagsági díjakat, és így 125 frttal illetve 75 frttal járultak a Társulat megszilárdításához: az örökítő tagok közé soroztatnak, s jövőre tiszteletpéldányul kapják a Társulat folyóiratát.«

Az elnök hivatkozva az alapszabályok 11. §-ának d) pontjában foglalt ama rendelkezésre, hogy a közgyűlés elé terjesztendő mindazon indítványok, melyeknek foganatosítása pénzkiadással járna, a közgyűlést legalább két hónappal megelőzőleg a titkárság útján a választmánynak bejelentendő, ellenkező esetben tárgyalásuk a legközelebbi közgyűlés napirendjére tüzetik ki: kéri a közgyűlést, adná ki ez indítványt a választmánynak, s tüzze ki tárgyalásra a legközelebbi közgyűlésen.

A közgyűlés Halász Dezső úr in-

dítványát átteszi a választmányhoz javaslatétel végett.

A 6., 7., 8., 9. és 10. §-t a közgyűlés egyhangúlag elfogadja, a 11. §-ból pedig Mauritz Rezső indítványára a »mint-hogy«-gyal kezdődő okadatolás elhagyását határozza el.

A 12., 13., 14. és 15. §-t a közgyűlés változatlanul elfogadja; a 16. §-ba pedig Kalcinszky Sándor indítványára beiktatni határozza, hogy a választmányi tagok kötelességei közé az is fölvéssék, hogy »a választmányi ülésekén részt vessenek«.

A 17. §-t a közgyűlés változtatás nélkül elfogadja, valamint a 18. §. első bekezdését is.

A 18. §. második bekezdésébe Szabó József, Fröhlich Izidor, Schilberszky Károly, Lakits Ferencz, Pavlicsek Sándor, Horváth Géza az elnököknek és titkároknak nem ugyanazon évben való visszalépésére nézve átmeneti intézkedést kívánnak bevenni.

Hosszabb eszmecsere után az elnök szavazásra bocsátja e kérdést, melynek eredménye az, hogy a közgyűlés 44 szóval 18 ellenében az eredeti szerkezetet változatlanul elfogadja.

Hosszabb eszmecsere fejlődött e bekezdés utolsó pontja körül, melynek értelmében az elnökök és titkárok csak a választmány 3—3 jelöltje közül választhatók. Ellene szólt László Ede, György István, Lakits Ferencz. Mellette emelt szót Mágócsy-Dietz Sándor, Herman Ottó.

Az elnök Mauritz Rezső indítványára két kérdésben bocsátja szavazás alá e pontot, először az elnökök, másodsor a titkárok választására nézve.

A választmánynak azt a javaslatát, hogy az »elnökök csak a választmány három-három jelöltje közül választható«, a közgyűlés 35 szavazattal fogadta el 29 ellen; azt az ajánlatot pedig, hogy »a titkárok csak a választmány három-három jelöltje közül választassanak«, 31 szavazattal 30 ellen.

Az elnök Bartoniek Géza kérésére úgy is felteszi a kérdést, vajjon az ajánlott szöveget egyesítve is elfogadja-e a közgyűlés?

A közgyűlés az eredeti szöveget 33 szóval 29 ellenében így is elfogadja.

A 18. §. harmadik bekezdésére nézve

Kalecsinsky Sándor kifejtve, hogy az új alapszabályok értelmében a könyvtárnok és pénztárnok állása bizalmi természetű, indítványozza, hogy tekintettel a választmány egy harmadának évenként való visszalépésére, a könyvtárnok és pénztárnok csak *egy-egy évre* választassék. A közgyűlés az indítványt egyhangúlag elfogadja.

A 18. §. többi részét, valamint a többi (19—24.) szakaszt a közgyűlés általában elfogadja.

A napirend értelmében a pályázatok vannak a soron.

Az első titkár jelenti, hogy a Bugátalapról az 1891-iki közgyűlésen kitűzött következő pályátételére: »*Kiváncsiak Magyarországra valamely jellemző állatfajának, vagy kisebb állatcsoportjának monografiája*« a kitűzött határnapig két pályamunka érkezett be; az I. számú czíme »*A saskeselyű magánrajza*«, jelígeje: »A villámokkal egy tanyán lakik — S tekintetét felküldi a napig.« Petőfi, a II. számú czíme: »*A Cypricola parasitica nov. gen. nov. sp. magánrajza*«, jelígeje »Natura«.

A választmány e két munkát véleményadásra kiadván, a bírálók a következő jelentést tették a választmánynak:

Tekintetes Választmány!

»*A saskeselyű magánrajza*« 105 foliólapra terjed, s hozzá egy természetből készült eredeti rajz s fotografiai másolat, s a saskeselyű földrajzi elterjedését mutató térkép van mellékelve.

A pályamű szerzője részint saját — úglátszik évekre terjedő — megfigyelései részint a rendelkezésére álló, s pontosan idézett szakirodalom lelkiismeretes felhasználásával tárgyalja e hazánkban már-már kihalt félében levő madár elnevezéseit, természet-történetét, külső szerkezetét, színezetét, belső szerkezetét, helyét a rendszerben, tartózkodási helyeit, földrajzi elterjedését, elterjedését hazánkban, életmódjának jelenségeit (repülés módját, zsákmányolását, szokásait, vedlését, teletését, fészkelési viszonyait), vadászatait, fogságban való viselkedését.

Az egész műben, a tárgy természete szerint, — hiszen kihaltfélében levő hazai madarat tárgyal — aránylag kevés az önálló megfigyelés, de az irodalomban szét-szört adatok nagy szorgalommal s lelkes tárgyfergetéssel vannak összegyűjtve, s szakértelemmel és kritikával feldolgozva.

Az egész monográfia, bár néhány irodalmi adattal még pótolható, itt-ott egy-két adata helyreigazítandó, s rajzai nem felelnek meg mindenben a mai követelményeknek, olyan talpraesett mű, mely az ugyanily irányú, s ugyanily kereten belül mozgó legjobb ornithológiai monografiák közt, s bármely világnyelven közölve is számot tenne.

»*A Cypricola parasitica nov. gen. nov. spec. magánrajza*« 46 negyedrétlapra terjed, s hozzá két táblán 12 eredeti ábra, továbbá két mikroszkópi készítmény van mellékelve.

A pályamű szerzője a felső-dabasi, kissé szikes vizekben élő *Cypris incongruens* nevű kagylós rákon egy nemére és fajára nézve új, élősködő sodróállatkát fedezett fel, s az ezen végzett tanulmány teszi tárgyat monografiájának.

A pályaműből kitetszik, hogy szerzője nemcsak tökéletesen ismeri a Rotatoriák irodalmát, hanem hogy egyszersmind a Rotatoriák szerkezetének önálló vizsgálatokra támaszkodó alapos ismerője. A pályamű a bevezetés után, melyben teljes összeállítását adja az eddig ismert élődsi és szimbiotikus Rotatoriáknak, valamint az irodalom felsorolása után külön fejezetekben tárgyalja a *Cypricola* szerveinek morfológiáját (7—20. l.), életmódját s egyéb jelenségeit (21—22. l.), végül pedig a *Cypricola* rendszertani helyzetét, felhasználva Ehrenberg-en kezdve az összes számot tevő rendszereket s megállapítja, hogy a *Cypricola* a Platé-től felállított *Monogonota*-rendben a *Gonopora*-alrendbe tartozik, s ezen belül külön családnak, a *Cypricolidák* családjának ez idő szerint egyedül ismert képviselője. A *Cypricola* a szerző részletes leírása, rajzai s a pályaműhöz mellékelte készítmények szerint tényleg sokban eltér az eddig ismert Rotatoriáktól; ide tartozik nevezetesen az ú. n. láb teljes hiánya, s ennek helyén egysejtű mirigyekből álló rosetta fejlődése, mely minden más Rotatorián hiányzik s a *Cypricola* egészen idegenszerű bélyeget nyom, továbbá a női ivarszervnek a cloacától külön való nyílása stb., s a szerző fölfedezésével s avatott búvárra valló tanulmányával a Rotatoriák ismeretét értékes adatokkal gazdagította. Kár, hogy a szerzőnek csak konzervált anyag állott rendelkezésére s e miatt a kerékszerv szerkezetéről kielégítő adatokat nem szolgáltatathatott.

A *Cypricola* nevet illetőleg a szerző figyelmébe volna ajánlandó, hogy hibásan van képezve s *Cypridicola*-val lenne helyettesítendő.

Ámbár a pályatétel követelményének mind az I., mind a II. szám alatti pályamű megfelel s a maga nemében mindkét dolgozat, mely az állattannak egymástól nagyon távolos területén mozog, érdemes munka: alúlirottak véleménye mégis az, hogy a két pályamunka közül, minthogy a *Cypridicola*t tárgyaló II. számú pályamű egészen önálló vizsgálatok eredményeit, a saskeselyűt tárgyaló I. számú pályamunka ellenben kiválólag irodalmi adatokat dolgoz fel, a pályadíjjal az eredeti vizsgálatokat feldolgozó II. számú pályamű tüntetessék ki, a saskeselyű monografiáját tartalmazó I. számú pályamunka pedig dicséretben és díjazásban részesüljön.

FRIVALDSZKY JÁNOS.

DR. ENTZ GÉZA.

Ezzel kapcsolatban jelenti a titkár, hogy a bírálók véleményét a választmány is magáévá tette és a maga részéről is ajánlja, hogy a 300 frt pályadíj a II-ik számú pályaműnek adassék ki, megtartatván a szerzőnek tulajdonjoga, az I. számú pedig a dicséreten kívül 300 frt írói díjban részesíttessék, ha művét kiadásra a Társulathoz engedi át.

A közgyűlés ezek alapján elhatározza, hogy a »Natura« jeligéjű munka szerzőjének a kitűzött pályadíj kiadassék, és »A villámokkal egy tanyán lakik — S tekintetét felküldi a napig« Petőfi, jeligéjű munka dicséretben részesíttessék és szerzőjének biztosíttassék a 300 frtnyi írói díj, ha munkáját a Társulathoz engedi át.

E határozat értelmében az elnök felbontja a Társulat pecsétjével is elzárt levelet, melyből kitűnik, hogy a pályadíjat nyerő munka szerzője Dr. D a d a y J e n ő, s a dicséretet nyerő munka szerzője L o v a s s y S á n d o r.

A közgyűlés a nyertes szerzők nevének kihirdetését éljenezéssel üdvözli.

A titkár jelenti, hogy a Bugát-alapból ásvány-földtani pályakérdés van függőben, a melynek határideje 1893 október 31-ike. — Tudomásul van.

A titkár jelenti, hogy M a r g ó T i v a d a r egyetemi tanárnak a Társulat fél-százados jubileuma alkalmából tett 500 frtos alapítványa négy évi kamata (100 frt) olyan állattani dolgozat külön jutalmazására for-

dítatik, melynek tárgya összehasonlító morfológiai, önálló kutatáson alapszik, tudományos értékű és a lefolyó négy év alatt (1892—95) a Társulat folyóirataiban megjelenő hasonló munkák között a legjobbnak bizonyul. — Tudomásul szolgál.

A titkár előterjeszti, hogy a folyó évben az országos érdekű kutatások köréből fizika-meteorológiai munkákra kerül a sor; kéri a közgyűlést, hogy e célra 1000 (egyezer) frtot tűzzön ki.

A közgyűlés az indítványt elfogadja, s a pályázatnak a szokott módon való kihirdetését elhatározza.

A titkár jelenti, hogy a múlt közgyűlés óta örökítő tagsági alapítványokat tettek:

Dr. Entz Géza	100 frtot
Korotnai Krick Árpád	100 »
Lengyel István	100 »
Staub Móríc	100 »
Szolnoki állami gimnázium	100 »

Alapítványokat *hagyományoztak*:

Néhai Geczó Gedeon	500 frtot
» Nagel Emil	100 »
» Trajanovits Ágoston	100 »

Tudomásul van.

L e n g y e l B é l a elsőtitkár bejelenti, hogy a lefolyt évben társulati tagokul megválasztattak 551-en, elhunytak 106-an, kiléptek és kitöröltettek 328-an, s hogy a tagok létszáma 7702.

A közgyűlés a tagok neveit, minthogy a Közlöny »Társulati ügyek« című rovatában mindenkor közöltettek, felolvasottaknak tekinti és megválasztásukat tudomásul veszi.

Az elnök az 1893. évi számadások megvizsgálására Demetzky Gyula, G h y c z y G é z a és S o m o g y i R u d o l f urakat jelöli ki.

A közgyűlés ezt elfogadja s a nevezett tagokat a számadások és a pénztár megvizsgálására fölkéri.

Az elnök kérdést intéz a közgyűléshez, van-e valakinek valami indítványa.

K a l e c s i n s z k y S á n d o r indítványozza: Bizza meg a közgyűlés a választmányt, hogy tágasabb és alkalmasabb társulati helyiség megszerzésére tegye meg a kellő lépéseket, esetleg jobb és czélszerűbb lakást vegyen fel. — A választmányhoz tétetik át.

A napirend értelmében a választások eredményének kihirdetése van a soron.

Az elnök jelenti, hogy a szavazatokat szedő bizottság elnöke az ő kezébe tette le

a választási jegyzőkönyvet, melynek értelmében beadott 98 szavazat.

Megválasztottak:

Allattanra: Entz Géza 88 és Frivaldszky János 50 szavazattal; *Ásványtanra*: Krenner József 68 szavazattal; *Növénytannra*: Mágócsy-Dietz Sándor 72 és Staub Móricz 73 szavazattal; *Chemidra*: Fodor József 40 szavazattal; *Élettannra*: Csapodi István 55 szavazattal; *Természettannra*: Czöglér Alajos 58 és Schuller Alajos 72 szavazattal.

Az elnök kijelenti, hogy a napirend ki van merítve; a jelenlévő tagoknak köszönetet mond a figyelemért, mellyel a tárgyalást kísérték és a közgyűlést berekesztii.

A közgyűlés az elnök éltetésével oszlik szét.

Az egész választmány tagjai 1893-ra a következők:

Allattanra: Entz Géza, Frivaldszky János, Horváth Géza, Margó Tivadar.

Növénytannra: Jurányi Lajos, Klein Gyula, Mágócsy-Dietz Sándor, Staub Móricz.

Ásvány- és földtannra: Krenner József, Lóczy Lajos, Semsey Andor, Szabó József.

Chemidra: Fodor József, Ilosvay Lajos, Than Károly, Wartha Vincze.

Élettannra: Csapodi István, Klug Nándor, Laufenauer Károly, Thanoffer Lajos.

Természettannra: Czöglér Alajos, Fröhlich Izidor, Konkoly Miklós, Schuller Alajos.

LEVÉLSZEKRÉNY.

TUDÓSÍTÁSOK.

(6.) *Magyarország időjárása 1892 december havában.* A tél az előző havi tudósítás szerint már novemberben köszöntött be ez időszakhoz képest szokatlan hőmérséklettel. A november utolsó napjain tapasztalt kemény fagyok kissé mérséklődve átmentek decemberbe is, úgy hogy 1-jétől 13-ikáig a hőmérséklet a normális alatt volt. 13-ikától 23-ikáig enyhébb időszak következett ugyan, de azontul egészen a hónap végéig erős hidegek a hőmérsékletet újra mélyen a normális alá süllyesztették, úgy hogy a decemberi középhőmérséklet jelentékeny melegségihiányt tanúsít, mely országszerte két foknál is nagyobbnak mutatkozik. Az ez évi december tehát a hidegebbek közé sorozható.

A hőmérséklet menete visszatükröződik az ötnapi középértékben, melyek Budapestre nézve: -2.5° C., -5.1 , -0.4 , 3.3 , -5.9 és -10.0° C. sorrendben következnek, szemben a rendes menettel, melyben a megfelelő pentadértékek: 1.3° C., -0.8 , -1.3 , -0.3 , -1.8 és -3.0° C.

Az alacsony hőmérséklet egyik nyilvánulásaként tekinthető, hogy a legmagasabb, illetőleg legalacsonyabb hőmérséklet az átlagos értéken alul maradt. Ilyképen a hőmérsékleti ingadozás abszolút nagyságban a rendes ingadozástól alig tér el, bár határai ezúttal a termométer skáláján kissé lejjebb kerültek. Így Selmeczbányán 5.5° C. 19-ikén

és -16.4° 26-ikán, Ungvárt 3.4° 16-ikán és -19.1° 29-ikén, Huszton 3.6° 17-ikén és -28.0° 27-ikén, Nyiregyházán 2.8° 17-ikén és -20.8° 28-ikán, Ó-Gyallán 6.8° 16-ikán és -16.1° 28-ikán, Aradon 4.9° 19-ikén és -12.5° 28-ikán, Pancsován 5.2° 16-ikán és -13.2° 25-ikén, Fiumében 11.8° 17-ikén és -5.3° 25-ikén és Gyergyó-Szent-Miklóson 3.4° C. 13-ikán és -21.2° C. 26-ikán voltak a rendes leolvasási időben följegyzett szélsőségek.

A csapadék időbeli eloszlására nézve javarészen a hónap első felére esik; már térbeli eloszlását tekintve, nagy eltéréseket tapasztalni. A csapadékos napok száma és a csapadék havi összege feltűnően kicsiny a Dunán túl, a Dráván túl és a Tengerparton is tanúsít mindkettő némi hiányt; az Alföldön a rendes mértéket megüti, Erdélyben pedig a csapadékos napok sűrűbben követték egymást jobbra kis csapadékmennyiséggel. Alakra nézve a csapadék túlnyomóan hó avagy havas eső volt. Selmeczbányán esett 91 mm. 9 napon, Eperjesen 33 mm. 6 napon, Szegeden 42 mm. 6 napon, Herkulesfürdőn 88 mm. 18 napon, Nagy-Szebenben 20 mm. 11 napon, Kőszegen 7 mm. 2 napon és Fiumében 65 mm. 10 napon. Mint csapadékos nap kiválik a hó 5-ike, melyre sok helyütt a csapadéknak havi maximuma is esik. E napon erős havazás indult meg nyugatról, viharos szelek-

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.